Enkele beschouwingen over de gerechtelijke politietaak van de rijkswacht*

H. Fransen**

Inleiding

Schematiserend mag worden gesteld dat het personeel van het operationeel korps van de rijkswacht[1], in vredestijd[2], hoofdzakelijk taken van administratieve en gerechtelijke politie vervult.[3] De verkeersopdrachten van de rijkswacht, die weliswaar zeer belangrijk zijn [4], zijn immers in se ook verrichtingen van administratieve en gerechtelijke politie.

Daarnaast heeft de Organieke Wet op de rijkswacht van 2 december 1957 haar ook een bijzonder belangrijke bijstands- en hulpverleningstaak toevertrouwd.[5] Dit aspect van de rijkswachtopdrachten werd uitvoerig belicht door de Heer Roggen, Gouverneur van de provincie Brabant, ter gelegenheid van de opening van het academiejaar 1983-1984.[6]

Terloops zij erop gewezen dat deze taakomschrijving van de rijkswacht, zoals ze voortvloeit uit het geheel van wettelijke en reglementaire bepalingen,

---

* Openingsles gegeven ter gelegenheid van de opening van het academiejaar 1985-1986.

** Luitenant-kolonel, hoofd leerstoel Rechten Gerechtelijke Dienst, School voor rijkswachtofficieren.

1. Het personeel van het actief kader van de rijkswacht is verdeeld over twee korpsen: één operationeel korps en één administratief en logistiek korps. Het personeel van dit laatste korps, waarvan de effectieven ten hoogste 1580 personen, waaronder 80 met de rang van officier, mogen omvatten, mag de in titel IV van de organieke wet van 2 december 1957 bepaalde ambtsverrichtingen *niet* vervullen. (Art. 11 §§ 1 en 3 en 13 § 1 al. 2 wet 2 december 1957 op de rijkswacht, *B.S.*, 12 december 1957 (hierna verkort geciteerd: Organieke Wet op de Rijkswacht), zoals gewijzigd bij wet 29 december 1975, *B.S.*, 20 januari 1976).
Dit korps kon tot op heden wegens budgettaire beperkingen nog niet opgericht worden. Ingevolge een beslissing van de Ministerraad, genomen op 26 juli 1985 in het kader van de maatregelen ter verhoging van de doeltreffendheid van de rijkswacht en de andere politiediensten en hun coördinatie, zal het binnen de volgende 5 jaar geleidelijk aan tot stand komen.
2. Voor de opdrachten van de rijkswacht in oorlogstijd: zie titel VI Organieke Wet op de Rijkswacht en art. 17 K.B. 14 maart 1963 houdende inrichting van de algemene dienst van de rijkswacht, *B.S.*, 29 maart 1963.
3. Zie art. 1 § 1 al. 3 wet 27 december 1973 betreffende het statuut van het personeel van het actief kader van het operationeel korps van de rijkswacht, *B.S.*, 25 januari 1974.
4. Zie art. 27 Organieke Wet op de Rijkswacht; art. 4 K.B. 14 maart 1963 houdende inrichting van de algemene dienst van de rijkswacht, *B.S.*, 29 maart 1963 en het (interne) reglement voor de algemene dienst van de rijkswacht.
5. Zie o.a. art. 17 en 34 Organieke Wet op de Rijkswacht. Deze belangrijke opdracht wordt geëxpliciteerd in het (interne) reglement voor de algemene dienst van de rijkswacht.
6. ROGGEN, I., *Een opvatting over de sociale taak van de rijkswacht, inleidende rede gehouden ter gelegenheid van de opening van het academiejaar 1983-84 van de Koninklijke Rijkswachtschool*, Brussel, Koninklijke Rijkswachtschool, 1983, 12 p.

geenszins aan actualiteit heeft ingeboet en nog steeds beantwoordt aan wat van de politie in een democratische samenleving wordt verwacht.[7] De wet op de rijkswacht heeft trouwens model gestaan voor het wetsontwerp op de gemeentepolitie dat op 16 oktober 1984 door de Heer Nothomb, Minister van Binnenlandse Zaken, in de Kamer werd ingediend.[8]

Vandaag wil ik mij echter beperken tot enkele, hoofdzakelijk juridische beschouwingen over de gerechtelijke politietaak van de rijkswacht.

De begrippen administratieve en gerechtelijke politie

1 Voor alle duidelijkheid lijkt het mij noodzakelijk vooraf de begrippen 'administratieve en gerechtelijke politie' nader te omschrijven. Hierbij dient allereerst te worden opgemerkt dat de huidige wetgeving de termen 'politie' en a fortiori 'administratieve en gerechtelijke politie' *niet* definieert.

Het woord 'politie' kan verschillende betekenissen hebben waarvan er voor de praktijk twee belangrijk zijn.[9]

In een eerste, functionele betekenis duidt deze term de wettelijke regeling aan betreffende de uitoefening van bepaalde rechten of de verordenende bevoegdheid die door of krachtens de wet is opgedragen aan de administratieve overheden en die hen toelaat beperkingen op te leggen aan de uitoefening van de individuele rechten en vrijheden ten einde de openbare orde te handhaven.

In een tweede, organisatorische betekenis wordt de term 'politie' gebruikt om de personen aan te duiden die door of krachtens de wet belast zijn met het toezicht op de naleving van de wetten of besluiten.

Dit is de taak van bepaalde korpsen die daartoe speciaal werden opgericht (de voornaamste zijn de gemeentelijke en landelijke politie, de rijkswacht en de gerechtelijke politie bij de parketten), of van bepaalde ambtenaren die niet behoren tot de klassieke politiekorpsen, maar die omwille van de complexiteit en de specificiteit van bepaalde wetgevingen werden belast met de controle op de naleving van deze wetgevingen. Zulks is o.a. gebeurd in het domein van het sociaal, economisch, financieel en milieurecht.

2 De begrippen 'administratieve en gerechtelijke politie' moeten gezien worden in het kader van de functionele betekenis van de term 'politie' zoals ik die zoëven schetste. Historisch is het onderscheid tussen beide soorten politie terug te vinden in de Code des délits et des peines van 3 brumaire an IV (decreet van 25 oktober 1975).[10]

Dit wetboek gaf, zonder het woord politie te definiëren, volgende taakomschrijving in de artikelen 19 en 20:

'La police administrative a pour objet le maintien habituel de l'ordre public

---

7. Zie o.a. BOSSARD, A., 'Police et fonction', *Revue internationale de police criminelle*, 1981, 84-96; OURBET, J., 'IIIe Séminaire international sur la police. Les fonctions policières dans une société démocratique', *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1985, 170-173 (dit artikel geeft een samenvatting van de werkzaamheden van het seminarie).
8. *Parl. St.*, Kamer, 1984-85, nr. 1009/1.
9. D'HAENENS, J., *Belgisch strafprocesrecht*, II/A, Gent, Story - Scientia, 1980, 3-5.
10. FIJNAUT, C., *Opdat de macht een toevlucht zij*, 2b, Antwerpen, Kluwer, 1979, 719-720. SCHUIND, G., *Traité pratique de droit criminel*, II, Brussel, Swinnen, 1980, 199.

dans chaque lieu et dans chaque partie de l'administration générale. Elle tend principalement à prévenir les délits.

La police judiciaire recherche les délits que la police administrative n'a pas pu empêcher de commettre, en rassemblant les preuves et en livrant les auteurs aux tribunaux chargés de les punir.'

Deze laatste bepaling lijkt sterk op artikel 8 van het huidige wetboek van strafvordering dat het voorwerp uitmaakte van het decreet van 17 november 1808 en waarvan de tekste als volgt luidt: 'De gerechtelijke politie spoort de misdaden, de wanbedrijven en de overtredingen op, verzamelt de bewijzen ervan en levert de daders over aan de rechtbanken belast met hun bestraffing.' Er bestaat geen twijfel over dat deze taakomschrijving steeds werd beschouwd als de tegenhanger van de administratieve politie zoals omschreven in artikel 19 van het wetboek van 3 brumaire an IV.[11]

Uit deze omschrijvingen blijkt ook duidelijk dat de administratieve politie essentieel preventieve en de gerechtelijke politie repressieve doeleinden nastreeft.

De administratieve en gerechtelijke politietaken van de rijkswacht

3 Toegepast op de rijkswacht, één der politiekorpsen in de organisatorische betekenis van het woord politie, die zoals gezegd zowel bevoegd is op het vlak van de administratieve als op dat van de gerechtelijke politie, betekent dit dat zij daden van administratieve politie zal stellen:
- wanneer zij tracht het plegen van misdrijven te voorkomen, m.a.w. aan preventie doet;
- wanneer zij optreedt ter handhaving en, in voorkomend geval, tot herstel van de openbare orde, hetzij ambtshalve wanneer de wet zulks toelaat, hetzij op vordering van de bevoegde overheid; in het eerste geval spreekt men van gewone ambtsverrichtingen;[12] in het tweede geval van buitengewone ambtsverrichtingen;[13]
- en tenslotte wanneer zij optreedt bij rampen.[14]

Daarentegen zal zij daden van gerechtelijke politie stellen, wanneer zij misdrijven opspoort en vaststelt, er de bewijzen van inzamelt en, in voorkomend geval, de daders aanhoudt, hetzij ambtshalve[15], hetzij op vordering van de bevoegde overheid.[16] Ook hier gaat het dus om gewone en buitengewone ambtsverrichtingen.

Het onderscheid tussen beide soorten politie is belangrijk omdat de uitoefening van de administratieve politie geschiedt onder leiding en toezicht van de voor de openbare orde verantwoordelijke administratieve overheid, terwijl de

11. D'Haenens, J., *o.c.*, 5.
12. Zie art. 14, 32 en 33 Organieke Wet op de Rijkswacht.
13. Zie art. 14, 38, 44 - 50 Organieke Wet op de Rijkswacht.
14. Zie art. 34 Organieke Wet op de Rijkswacht.
15. Zie art. 22, 23 en 37 Organieke Wet op de Rijkswacht.
16. Zie o.a. art. 44 al. 2 Organieke Wet op de Rijkswacht; art. 10 wet 7 april 1919 tot instelling van gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten, *B.S.*, 12 april 1919 en art. 24 wet 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis, *B.S.*, 22 april 1874.

uitoefening van de gerechtelijke politie gebeurt onder leiding en toezicht van de gerechtelijke overheid, inzonderheid van het openbaar ministerie krachtens de wet belast met de vervolging van de misdrijven.[17]

4 In de praktijk is het soms moeilijk beide politietaken duidelijk te onderscheiden. Zo b.v. wanneer moet worden opgetreden bij brand of bij een zwaar verkeersongeval gepaard gaand met aanzienlijke verkeersopstoppingen. Het optreden van de rijkswacht in deze gevallen zal veelal zowel een bestuurlijk als een gerechtelijk aspect vertonen.

Als algemene regel mag worden gesteld dat de aard van de gestelde handeling ter zake determinerend zal zijn. In dat verband rijst ook de vraag aan welke functie i.g.v. conflict voorrang moet worden gegeven.

De wet op de rijkswacht, noch enige andere wetgeving geeft ter zake uitsluitsel.[18] Er mag dan ook als principe worden vooropgesteld dat de opdrachten van administratieve politie *niet* prioritair zijn t.o.v. die van de gerechtelijke politie of omgekeerd.

Het zijn de feitelijke omstandigheden, zoals b.v. de dringende aard van de opdracht, die bepalend zullen zijn om aan deze of gene opdracht voorrang te verlenen.[19] Dit is ook de opvatting van de Ministers van Justitie en Binnelandse Zaken. Dit blijkt duidelijk uit hun antwoord op een parlementaire vraag gesteld door volksvertegenwoordiger Cardoen.[20]

Wel is het zo dat thans, in het kader van een algemene criminele politiek, een bijzondere inspanning wordt geleverd op het vlak van de preventie, zowel nationaal, provinciaal als lokaal. De rijkswacht verleent hieraan haar volle medewerking en ze heeft op preventief gebied – het moge hier gezegd – zelfs baanbrekend werk verricht.[21] Deze inspanningen zullen in de toekomst terecht onverminderd worden voortgezet. Zij beantwoorden ten volle aan de wettelijke opdrachten van de rijkswacht, maken deel uit van het beleid dat sinds lang door haar commando wordt gevoerd en liggen volledig in de lijn van de principes, vervat in het reglement voor de algemene dienst van de rijkswacht. Dit reglement stelt inderdaad dat bij de organisatie en de uitvoering van de dienst de aandacht

---

17. Zie o.a. art. 2 § 2 Organieke Wet op de rijkswacht; art. 9, 279 282*bis* Sv. en art. 148 Ger. W.
18. Wel zou uit de reeds vermelde code van 3 Brumaire an IV een theoretische voorrang van de administratieve op de gerechtelijke politie kunnen worden afgeleid: 'La police judiciaire recherche les délits que la police administrative *n'a pa pu empêcher de commettre..*'
19. Zo is het b.v. duidelijk dat wanneer de rijkswacht optreedt ter handhaving van de openbare orde t.g.v. een gewelddadige betoging, deze opdracht van administratieve politie voorrang heeft, maar dat zij terzelfdertijd moeten trachten de daders van te dier gelegenheid gepleegde misdrijven aan te houden.

Anderzijds is het even evident dat een rijkswachtploeg die aan surveillance doet en opdracht krijgt een moord vast te stellen aan deze laatste opdracht voorrang moet geven.
20. Zie *Parl. Vr. en Antw.*, Kamer, 1982-83, 1 maart 1983, 1279 (Vr. nr. 90 CARDOEN en *Parl. Vr. en Antw.*, Kamer, 1982-83, 22 maart 1983, 1565-1566; Vr. nr. 117 CARDOEN).
21. O.a. door het oprichten van een 'Adviesbureau Voorkoming Misdrijven', dat reeds verschillende interessante publikaties verzorgde en door het voeren van lokale preventiecampagnes. Zie ook de uiteenzetting van luitenant-kolonel BRUGGEMAN 'Naar een vernieuwde preventieve aanpak', gehouden op de studiedag over de preventie van de criminaliteit, georganiseerd door het Hoger Politie-instituut op 15 april 1985 en gepubliceerd in het verslag van deze studiedag, uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse zaken en Openbaar Ambt.

in de eerste plaats moet uitgaan naar de preventieve actie en dus naar de administratieve politie.[22]

De gerechtelijke politietaken van de rijkswacht, enkele cijfers voor 1984

5 Uit dit alles mag nochtans niet worden afgeleid dat de rijkswacht haar gerechtelijke politietaak zou verwaarlozen, integendeel. Het blijft één van haar hoofdopdrachten.
Ter illustratie enkele cijfers voor het jaar 1984:[23]

- de rijkswacht stelde in totaal 1.414.690 processen-verbaal en gerechtelijke verslagen op (telt men er de processen-verbaal van waarschuwing bij, dan komt men zelfs tot een totaal van 1.710.329); hiervan werden er 439.384 opgesteld ingevolge opdrachten uitgaande van de magistratuur;
- zij stelde 102.665 verkeersongevallen vast, waarvan 30.558 met lichamelijk letsel;
- zij stelde 109.021 misdaden en ernstige wanbedrijven vast, waarvan 101.269 diefstallen;
- zij voerde 14.894 huiszoekingen uit met toestemming en 9.965 met bevel;
- zij verrichte 16.433 gerechtelijke aanhoudingen;
- zij behandelde 4.157 drugzaken, waarin 6.230 personen waren betrokken en nam een indrukwekkende hoeveelheid drugs in beslag met een totale waarde van 1342 miljoen F.

Functioneel wordt ongeveer 35 % van het budget van de rijkswacht (± 16,5 miljard in 1985) en van het arbeidspotentieel besteed aan opdrachten voor het Ministerie van Justitie. Dit alles werd gerealiseerd ondanks een tekort op het terrein van 1700 manschappen in het operationeel korps, dat organiek 790 officieren en 14.600 personeelsleden beneden de rang van officier mag tellen.[24]

---

22. Zie o.a. de art. 7 en 18 van dit reglement waaruit duidelijk blijkt dat de doeltreffendheid van de rijkswachtdienst eerst afgestemd wordt op de openbare rust, m.a.w. de preventie, en vervolgens indien nodig op de vaststellingen en de aanhoudingen.
Het valt te betreuren dat dit reglement niet het voorwerp uitmaakt van b.v. een ministerieel besluit waardoor het meteen ook een grotere verspreiding en een grotere ruchtbaarheid zou krijgen.
Op die manier zouden zowel de overheid als de burgers op de hoogte worden gebracht van de principes die de uitvoering van de rijkswachtdienst beheersen en zouden vele vooroordelen t.o.v. de rijkswacht verdwijnen.
23. Bronnen: *Algemeen overzicht der activiteit van de rijkswacht in 1984*, generale staf van de rijkswacht, 1985, 48 p. BRUGGEMAN, W., 'Naar een vernieuwde preventieve aanpak', *l.c.*, i.h.b. p. 7 en tabellen 1 en 5. De door hem geciteerde cijfers hebben enkel betrekking op de zogenaamde nationaal geregistreerde misdaden en wanbedrijven (zie zijn uiteenzetting p. 7). In feite stelde de rijkswacht in 1984 1.225.500 misdaden en wanbedrijven vast (461.722 diefstallen en inbraken – 272.996 uitgiften van cheques zonder dekking – 490.782 andere misdaden en wanbedrijven).
24. Zie o.a. de bespreking van de begroting van de rijkswacht voor 1985 in de kamer, beknopt weergegeven in C.F., 'Opsporing en politie', *Panopticon*, 1985, 284-285, litt. 2.1., alsook de voordracht gegeven door luitenant-generaal BERNAERT aan het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie. (Luitenant-generaal BERNAERT, R., 'De Belgische Rijkswacht in de tachtiger jaren', *Revue van de Rijkswacht*, 1984, afl. 98, 14-24).
De wettelijk toegelaten getalssterkte van het operationeel korps (zie art. 13 § 1 al. 1 Organieke Wet op de Rijkswacht) zal eind 1986 bereikt worden.

6 Vanuit het oogpunt van de opdrachten van gerechtelijke politie kunnen de leden van het personeel van het operationeel korps van de rijkswacht opgedeeld worden in officieren van gerechtelijke politie, hulpofficieren van de procureur des Konings en van de krijgsauditeur vanaf de graad van opperwachtmeester en in agenten van gerechtelijke politie beneden deze graad.[25]

Beide categorieën hebben onderscheiden bevoegdheden op het vlak van de gerechtelijke politie. Ik wil er even blijven bij stilstaan, want het is duidelijk dat deze materie een belangrijke rol speelt in de vorming die aan onze leerlingen moet worden verstrekt.

7 Vooraf dient er gewezen op het onoverzichtelijk, onsamenhangend en vooral onvolledig karakter van de wettelijke regeling vervat in het wetboek van strafvordering, dat overigens niet alleen op dat vlak dringend aan herziening toe is.[26]

Een volledige analyse van alle tekortkomingen zou het bestek van deze uiteenzetting te buiten gaan. Ik beperk mij dan ook tot het aanstippen van twee belangrijke punten:

1. de opsomming van de personen belast met de uitoefening van de gerechtelijke politie vervat in artikel 9 is zeer onvolledig; behalve de daar opgesomde magistraten en ambtenaren zijn er tal van anderen die door de wetgever opsporingsbevoegdheden en ruime machten hebben gekregen, nu eens als lager officier van gerechtelijke politie[27], dan weer als hulpofficier van de procureur des Konings met ruime[28] of beperkte bevoegdheid[29], maar meestal als gewoon agent

---

Het geciteerde tekort van 1.700 manschappen op het terrein is hoofdzakelijk te wijten aan het feit dat tot op heden het administratief en logistiek korps nog niet kon worden opgericht (zie noot 1), waardoor personeelsleden van het operationeel korps nog steeds in administratieve en logistieke functies moeten worden ingezet.

25. Zie art. 1 § 1 al. 4 wet 27 december 1973 betreffende het statuut van het personeel van het actief kader van het operationeel korps van de rijkswacht, *B.S.*, 25 januari 1974. Dit artikel wijzigde impliciet art. 16 Organieke Wet op de Rijkswacht in zoverre dit de hoedanigheid van hulpofficier ook toekende aan de onderofficieren die een brigade bevelen.

26. Zie o.a. D'HAENENS, J., *o.c.*, 6 et seq.; LECLERQ, J., 'Le procureur général près la cour d'appel: quelques aspects da sa fonction', *R.D.P.*, 1984, 161-198.

27. B.v. de hoofdinspecteurs en de inspecteurs van politie van de spoorwegbesturen (art. 10 en 15 wet 25 juli 1891 betreffende de politie van de spoorwegen, *B.S.*, 3 en 4 augustus 1891) en de waterschouten (art. 5 K.B. 10 september 1929 houdende inrichtingsreglement van de zeevaartpolitie, *B.S.*, 2 oktober 1929).

28. Met ruime bevoegdheid: b.v. de hoofd- en keuronderofficieren van de rijkswacht (eerst bij art. 1 Besl. W. 1 februari 1947 waarbij de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings, wordt toegekend aan de eerstaanwezende gerechtelijke agenten-inspecteurs en aan bepaalde onderofficieren van de rijkswacht, *B.S.*, 7 februari 1947; nadien bij art. 16 Organieke Wet op de Rijkswacht en uiteindelijk bij art. 1 § 1 wet 27 december 1973 betreffende het statuut van het personeel van het actief kader van het operationeel korps van de rijkswacht, *B.S.*, 25 januari 1974); de gerechtelijke officieren bij de parketten (art. 8 wet 7 april 1919 tot instelling van gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten, *B.S.*, 12 april 1919) en de eerstaanwezende gerechtelijke agenten-inspecteurs (art. 1 Besl. W. 1 februari 1947 waarbij de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings, wordt toegekend aan de eerstaanwezende gerechtelijke agenten-inspecteurs en aan bepaalde onderofficieren van de rijkswacht, *B.S.*, 7 februari 1947).

29. Met beperkte bevoegdheid: b.v. de adjunct-politiecommissarissen (art. 125 § 2 Gemeen-

van gerechtelijke politie;[30] soms zijn de machten die aan deze laatste categorie ambtenaren worden toegekend ruimer dan die van de officieren van gerechtelijke politie;

2. nergens in het wetboek vindt men een systematische opsomming van de daden van gerechtelijke politie die de opsporingsambtenaren mogen stellen. Vooral deze laatste tekortkoming brengt de rechtszekerheid in gevaar en werkt verwarring in de hand. Gelukkig heeft de rechtspraak talrijke leemten opgevuld.

8 Keren we nu terug naar het probleem dat ons bezighoudt. Waarin onderscheiden zich de bevoegdheden van de hulpofficieren van de rijkswacht van die van de agenten?

Ik zie nog slechts de volgende vier verschillen:

1. de hulpofficieren beschikken over buitengewone bevoegdheden i.g.v. ontdekking op heterdaad van een misdaad of een wanbedrijf of van verzoek door het hoofd van het huis.[31] De inhoud van deze bevoegdheden is voldoende bekend. Er moet tijdens de vorming geen buitensporige aandacht aan worden geschonken, want zij hebben veel aan belang ingeboet. Voor de praktijk kunnen vooral het recht tot huiszoeking en inbeslagneming, het verbod tot verwijdering van de plaats en de mogelijkheid om de staat van dronkenschap van dader of slachtoffer vast te stellen interessant zijn;

2. enkel de hulpofficieren kunnen door de onderzoeksrechter en uitzonderlijk door de procureur des Konings gedelegeerd worden om daden van gerechtelijke politie te stellen, waartoe ze normaal onbevoegd zijn, zo b.v. een huiszoeking en inbeslagneming;[32]

3. enkel officieren van gerechtelijke politie hebben het recht om in de uitoefening van hun ambtsverrichtingen de openbare macht te vorderen;[33]

4. de bijzondere machten vervat in sommige bijzondere wetten gelden alleen voor de officieren van gerechtelijke politie.[34]

---

tewet; zie nochtans art. 128 zelfde wet); de hoofdinspecteurs en inspecteurs der luchtvaartpolitie (art. 39 wet 27 juni 1937 houdende herziening van de wet van 16 november 1919, betreffende de regeling der luchtvaart, *B.S.*, 26-27 juli 1937 en *T.W.S.*, strafwetboek en wetboek van strafvordering, II) en de havenkapiteins en hun adjuncten (art. 7 wet 5 mei 1936 tot vaststelling van het statuut der havenkapiteins, *B.S.* 8-9 juni 1936).

30. De hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie komt enkel toe aan de opsporingsambtenaren aan wie de wet die hoedanigheid uitdrukkelijk toekent; al de andere opsporingsambtenaren zijn agenten van gerechtelijke politie (Cass., 13 oktober 1952, *Pas.*, 1953, I, 57 en *R.W.*, 1952-53, 965).

De voornaamste zijn: de onderofficieren van de rijkswacht (art. 1 § 1 wet 27 december 1973 betreffende het statuut van het personeel van het actief kader van het operationeel korps van de rijkswacht, *B.S.*, 25 januari 1974); de gerechtelijke agenten bij de parketten (Wet 7 april 1919 tot instelling van gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten, *B.S.*, 12 april 1919); de politieagenten en de ambtenaren en beambten aangewezen door bijzondere wetten met meestal beperkte opsporingsbevoegdheden ratione materiae, soms ook ratione loci.

31. Zie art. 32-46 en 49 Sv.

32. Zie art. 10 wet 7 april 1919 tot instelling van gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten, *B.S.*, 12 april 1919; art. 24 wet 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis, *B.S.*, 22 april 1874; art. 52 en 59 Sv.

33. Zie art. 25 Sv.

34. Zie b.v. art. 6 wet 30 december 1950 tot regeling der diamantnijverheid, *B.S.*, 31 december 1950. Zie ook supra nr. 31.

9 Voor het overige bestaat er geen wezenlijk onderscheid meer tussen de bevoegdheden van de hulpofficier en van de agent van gerechtelijke politie van de rijkswacht.

Beiden zijn bevoegd om alle misdrijven, zowel die van gemeen recht als die bepaald door bijzondere strafwetten, op te sporen en vast te stellen, hetzij ambtshalve[35], of via een tot hen gerichte aangifte of klacht[36], hetzij op vordering van de procureur des Konings, van een magistraat met gelijkaardige bevoegdheden of van de onderzoeksrechter.[37]

Zij mogen daarbij alle handelingen stellen die kunnen bijdragen tot de ontdekking van de waarheid, voor zover die niet strijdig zijn met de wet, geen inbreuk plegen op de essentiële rechten en vrijheden van de persoon noch onverenigbaar zijn met de algemene rechtsbeginselen. Dwangmaatregelen zijn principieel niet toegelaten, tenzij ze uitdrukkelijk bepaald zijn bij wet of aanvaard door de rechtspraak.[38] In deze gevallen mag de dwang worden aangewend die volstrekt noodzakelijk is om de bevolen opdracht te vervullen.[39]

Aldus mogen zij:

- alle nuttige inlichtingen betreffende de feiten en de daders inwinnen;
- zich ter plaatse begeven ten einde er alle passende vaststellingen te doen, voor zover zulks geen inbreuk pleegt op de onschendbaarheid van de woning;
- verklaringen opnemen van getuigen;
- de verdachte ondervragen en zijn verklaring akteren;
- overgaan tot confrontaties;
- overhandigde documenten in ontvangst nemen en bij het proces-verbaal voegen;
- huiszoekingen en inbeslagnemingen uitvoeren met toestemming;
- overgaan tot inbeslagneming telkens wanneer zulks mogelijk is zonder huiszoeking;
- een persoon fouilleren of een voertuig op de openbare weg doorzoeken zodra er ernstige aanwijzingen van een gepleegd misdrijf voorhanden zijn;
- een persoon aanhouden tegen wie ernstige aanwijzingen bestaan dat hij

---

35. Zie art. 8 Sv.; art. 22 Organieke Wet op de Rijkswacht en Cass., 24 januari 1966, *Pas.*, 1966, I, 663 en *R.D.P.*, 1965-66, 591.
36. Zie art. 48, 53, 54 en 64 Sv. en art. 37 Organieke Wet op de Rijkswacht.
37. Zie D'HAENENS, J., *o.c.*, 11-13 en art. 10 wet 7 april 1919 tot instelling van gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten, *B.S.*, 12 april 1919.

Men spreekt van vordering, wanneer de opdracht strekt tot uitvoering van een daad van gerechtelijke politie die behoort tot de gewone bevoegdheden van de officieren en agenten van gerechtelijke politie (b.v. het verhoor van een persoon).

Men spreekt van delegatie wanneer de opdracht strekt tot uitvoering van een daad van gerechtelijke politie waartoe zij normaal onbevoegd zijn (b.v. een huiszoeking). In principe kunnen enkel officieren van gerechtelijke politie gedelegeerd worden (zie supra nr. 8). Het onderscheid is o.a. van belang voor de subdelegatie (zie FRANSEN, H., 'Taken van gerechtelijke politie' in *Handboek Politiediensten'* dat eerlang bij CED SAMSON (ed.) zal worden uitgegeven).

38. Zie o.a. D'HAENENS, J., *o.c.*, 31, 43-44; FRANSEN, H., 'taken van gerechtelijke politie', *l.c.*; HOEFFLER, J., *Traité de l'instruction préparatoire en matière pénale*, Kortrijk, UGA, 1956, 90-91; LAFFINEUR, G., *Police communale, Gendarmerie, Police Judicaire des parquets*, Kortrijk, UGA, 1979, 72-74 en LECLERCQ, J., *l.c.*, nrs. 24 et seq. Zie ook supra nr. 20.
39. Cass., 18 februari 1952, *Arr. Verbr.*, 1952, 303 en *Pas.*, 1952, I, 352. Zie ook supra nr. 20 en 21.

een misdrijf heeft gepleegd waarvoor preventieve hechtenis mogelijk is, zelfs al werd het niet op heterdaad ontdekt;

- gebruik maken van de bijzondere machten vervat in bijzondere strafwetten, wanneer het rijkswachtpersoneel uitdrukkelijk vermeld is onder de bevoegde opsporingsambtenaren;

- van al hun verrichtingen proces-verbaal opmaken, en die toezenden aan de bevoegde overheid. Deze processen-verbaal gelden meestal slechts ter inlichting, soms tot bewijs van het tegendeel.[40] Aan dit probleem van de bewijskracht moet tijdens de vorming geen overdreven aandacht worden besteed. Wat onze leerlingen moet worden aangeleerd, is het opstellen van klare, duidelijke, volledige en legale processen-verbaal. Uiteraard moet er in de praktijk wel naar gestreefd worden de wettelijke voorwaarden, gesteld opdat het proces-verbaal bewijskracht tot het tegendeel zou kunnen hebben, na te leven. Zeer dikwijl betreft het hier het sturen van een afschrift aan de overtreder binnen de door de wet bepaalde termijn.[41]

10 Gelet op het geringe onderscheid in bevoegdheid tussen de hulpofficieren en de agenten van gerechtelijke politie van de rijkswacht, vraag ik mij af of er niet zou kunnen overwogen worden de hoedanigheid van hulpofficier onder bepaalde voorwaarden ook aan onze lagere onderofficieren toe te kennen, naar analogie met wat mogelijk is bij de gerechtelijke politie bij de parketten.

Daar kan de hoedanigheid van hulpofficier door de procureur-generaal bij het Hof van Beroep ook verleend worden aan de eerstaanwezende gerechtelijke agenten-inspecteurs.[42] Het zou de organisatie van de dienst in de eenheden alleszins veel vergemakkelijken en illegaliteiten, voortspruitend uit de afwezigheid van de hoedanigheid van hulpofficier, vermijden.[43] Uiteraard zou dit een weerslag hebben op de vorming van onze onderofficieren, maar de bijkomend te behandelen leerstof zou m.i. vrij gemakkelijk in het actuele programma kunnen worden ingelast.

11 Ik wil hier ook even de bijzondere plaats van de rijkswachtofficier en inzonderheid van de districtscommandant en zijn adjuncten, op het vlak van de gerechtelijke politie belichten. Enerzijds is hij officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings en van de krijgsauditeur en beschikt hij op het vlak van de gerechtelijke politie over precies dezelfde bevoegdheden als de andere hulpofficieren van de rijkswacht, maar anderzijds is hij ook de

---

40. Zie betreffende deze ingewikkelde en betwiste materie: HOLSTERS, D., 'De bewijswaarde van het proces-verbaal betreffende de vaststelling van misdrijven', *R.W.*, 1980-81, 1353-1394 en 1433-1457.
41. Zie o.a. art. 62 Wegverkeerswet.
42. Besl. W. 1 februari 1947 waarbij de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings, wordt toegekend aan de eerstaanwezende gerechtelijke agenten-inspecteurs en aan bepaalde onderofficieren van de rijkswacht, *B.S.*, 7 februari 1947; in dezelfde zin voor wat de gemeentelijke politieagenten betreft: VANDEPLAS, A., 'Evolutie van strafrecht en politie', *De politieofficier*, 1985, afl. 6, 79.
43. Zie b.v.: Corr. Hasselt, 12 januari 1984, *R.W.*, 1983-84, 2898-2900; gedeeltelijk vernietigd door Cass., 12 juni 1984, *R.W.*, 1984-85, 2329 en Corr. Tongeren, 21 november 1984, onuitg., nr. 323/84; Pol. Hasselt, 3 oktober 1984, *R.W.*, 1984-85, 1398.

hiërarchische chef van de agenten en officieren van gerechtelijke politie die onder zijn bevel staan.[44] In die laatste hoedanigheid is hij verantwoordelijk voor de organisatie, de leiding, de coördinatie en de controle van de gerechtelijke activiteiten van het personeel van zijn omschrijving.

Vooral tijdens de laatste jaren werd er een grote inspanning geleverd om de vorming van de officieren in deze domeinen te vervolmaken.[45]

De omvang en de inhoud van deze taken werden duidelijk geëxpliciteerd in onderrichtingen uitgevaardigd door de generale staf van de rijkswacht en toegelicht tijdens de verstrekte vorming. Het gaat hier over een zeer belangrijke opdracht die een groot gedeelte van de beschikbare tijd van de voor de gerechtelijke dienst verantwoordelijke officier in beslag neemt met als uiteindelijk doel het nastreven van een optimaal rendement van zijn eenheid op gerechtelijk vlak en het opdrijven van de kwaliteit van het geleverde werk.

Men zou de positie van de verantwoordelijke officier enigszins kunnen vergelijken met die van de procureur des Konings. Net zoals men de procureur zelf slechts zeer zelden persoonlijk de leiding ziet nemen van een opsporingsonderzoek of optreden als openbaar ministerie ter zitting van een strafrechtscollege, zo ook zal de voor de gerechtelijke dienst verantwoordelijke rijkswachtofficier slechts zeer uitzonderlijk persoonlijk overgaan tot het opstellen van processenverbaal, het verhoren van verdachten en getuigen, het uitvoeren van huiszoekingen en inbeslagnemingen. Men kan moeilijk terzelfdertijd uitvoerder en leider zijn. Dergelijke uitvoeringstaken kunnen met gerust gemoed toevertrouwd worden aan de andere hulpofficieren en agenten van de rijkswacht. Zij worden daarvoor specifiek opgeleid.

Dit alles sluit uiteraard niet uit dat een officier zelf de operationele leiding neemt van een belangrijk gerechtelijk onderzoek en daartoe daadwerkelijk ter plaatse afstapt, ten einde de activiteiten van zijn ondergeschikten op het terrein te leiden en te coördineren, bijzondere middelen aan te wenden, de noodzakelijke contacten te leggen, enz..

Het is goed dat de magistratuur van deze evolutie op de hoogte is en er rekening mee houdt bij het toevertrouwen van opdrachten aan de rijkswacht. Het ideaal zou zeker zijn dat alle contacten tussen de bevoegde magistraat en het betrokken rijkswachtdistrict via bedoelde officier zouden verlopen en dat alle aan de rijkswacht toevertrouwde opdrachten aan hem zouden worden toegezonden.[46] Slechts in die omstandigheden kan hij de hem opgelegde taak naar behoren vervullen.

---

44. Zie art. 43. Organieke Wet op de Rijkswacht.
45. In een eerste faze werd de basisvorming aangepast, terwijl er vanaf dit jaar voor de lagere officieren, één jaar voor hun benoeming tot kapitein, een cursus 'eenheidscommandant' wordt ingericht waarin deze aspecten uitgebreid aan bod komen.
46. Dit laatste werd overigens uitdrukkelijk opgenomen in het proces-verbaal van de vergadering d.d. 9 september 1969 tussen de ministers van Landsverdediging, justitie en Binnenlandse Zaken, die o.a. handelde over de betrekkingen tussen de rechterlijke overheid en de rijkswacht. Dit proces-verbaal werd door de minister van Justitie toegezonden aan de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel bij zijn schrijven van 10 november 1969.

De wettigheid van het optreden

12 Een aspect van het optreden van de rijkswacht op het vlak van de gerechtelijke politie dat ik in het kader van deze uiteenzetting moeilijk onbesproken kan laten, is zeker dat van de wettigheid. Niet omdat onwettigheden veelvuldig zouden voorkomen, maar wel omdat het hier gaat om een gedragsregel die aan elke rijkswachter, en naar ik veronderstel, aan elke politiebeambte wordt onderwezen, zeer dikwijls echter zonder er de exacte inhoud van te bepalen.[47] Het is inderdaad zeer eenvoudig te stellen dat bij elke interventie een strikte legaliteit moet worden nagestreefd. Maar wat moet daaronder precies worden verstaan, m.a.w. wanneer zal een optreden wettig of onwettig zijn?

Op deze vraag een antwoord verstrekken is niet zo eenvoudig, vooral omdat, zoals ik reeds eerder deed opmerken, het wetboek van strafvordering nergens een exhaustieve opsomming geeft van de daden van gerechtelijke politie, nergens de rechten en de plichten van de opsporingsambtenaren duidelijk omschrijft.[48]

13 Het principe is eenvoudig genoeg te formuleren: bij het stellen van daden van gerechtelijke politie dient de wettigheid op absolute wijze te worden geëerbiedigd.[49] In zijn conclusie, voorafgaand aan een cassatiearrest van 10 december 1923[50], drukte eerste advocaat-generaal P. LECLERCQ het als volgt uit: 'La police judiciaire, comme la définit l'article 8 du Code d'instruction criminelle, recherche les crimes, les délits et les contraventions, en rassemble les preuves et en livre les auteurs aux tribunaux chargés de les punir. Dans l'accomplissement de cette mission, les agents, chargés de cette police, ne peuvent, précisement parce qu'ils n'existent que pour faire respecter la loi, accomplir aucune action illegale...'

14 *Alle* personeelsleden van de rijkswacht moeten er zich goed van bewust zijn dat een onwettige handeling de volstrekte nietigheid van de gedane vaststellingen tot gevolg heeft evenals van het proces-verbaal waarin deze vaststellingen werden geakteerd. Dit proces-verbaal moet als onbestaand worden beschouwd en kan rechtstreeks, noch onrechtstreeks enig nuttig gevolg hebben. Het kan dus nooit een veroordeling staven. De vaststeller kan niet als getuige worden gehoord en zelfs een bekentenis afgelegd n.a.v. de nietige vaststelling geldt niet als bewijs.[51] Bovendien kunnen tegen de optredende rijkswachter strafvervolgingen worden ingesteld, wanneer de illegale handeling een misdrijf oplevert.[52] Tucht-

47. Zie o.a. art. 16, 17, 37 en 141 van het reglement voor de algemene dienst van de rijkswacht; Resolutie 34/169 'Gedragscode voor wetsdienaren', aangenomen op 17 december 1979 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en Resolutie 690 aangaande de verklaring over de politie, aangenomen door de Parlementaire vergadering van de Raad van Europa op 8 mei 1979, in De *Politieofficier*, 1979, afl. 9, 13-18.
48. Zie supra nr. 7.
49. D'HAENENS, J., *o.c.*, 30.
50. Concl. Cass., 10 december 1923, *pas.*, 1924, I, 66-67.
51. Zie HOLSTERS, D., *l.c.*, 1369 en 1370 met overvloedige referenties.
52. Zo b.v. op grond van art. 66 - 67, 148, 151 en 257 Sw.

sancties zijn uiteraard evenmin uitgesloten[53], net zo min als vorderingen op basis van artikel 1382 B.W.

15 De rechtspraak beschouwt als onwettige opsporingshandelingen die de nietigheid van de gedane vaststellingen en van de verkregen bekentenissen tot gevolg hebben, alle vaststellingen die op onwettige of met de algemene rechtsbeginselen onverenigbare wijze werden gedaan.[54]

16 Bepaalde handelingen werden en worden unaniem veroordeeld door rechtspraak en rechtsleer, aldus:

- het uitvoeren van een onwettige huiszoeking en inbeslagneming[55];
- handelingen die een aanslag plegen op de waardigheid van de menselijke persoon of op zijn fysieke integriteit, zoals narcoanalyse of hersenspoeling[56], maar ook het gebruik van dwang om bekentenissen uit te lokken[57]; onder dwang moet m.i. niet alleen het gebruik van fysiek geweld, maar b.v. ook het urenlang ondervragen of het urenlang laten rechtstaan van een verdachte worden verstaan[58];
- De politiële uitlokking van een misdrijf, ook provocatie genoemd, waarop ik straks even dieper wil ingaan.[59]

17 Over andere handelingen bestaat er niet altijd eensgezindheid in rechtsleer en rechtspraak. Aldus zijn sommige auteurs van mening dat zelfs onder de huidige wetgeving de onderzoeksrechter opdracht kan geven om telefoongesprekken af te tappen.[60] Algemeen wordt dit procédé echter onwettig geacht en het wordt dan ook niet toegepast in afwachting dat de wetgeving wordt gewijzigd.[61] Recent werd zelfs het gebruik van toestellen die o.a. toelaten telefoonnummers te identificeren door het Hof van Beroep te Luik onwettig verklaard.[62]

18 Ook wat het gebruik van andere technische hulpmiddelen betreft, zoals filmcamera's, bandopnemers, microfoons en videorecorders is de toestand allesbehalve duidelijk. Het is nochtans evident dat zij bij de opsporing van misdrijven, de identificatie van de daders en de bewijslevering van bijzonder groot nut kun-

---

53. Zie art. 279 - 282*bis* Sv.
54. Cass., 9 december 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 411 en *Pas.*, 1975, I, 379.
55. Zie FRANSEN, H., v° 'Huiszoeking', 'Inbeslagneming' en 'Bijzondere opsporingen, huiszoekingen en inbeslagnemingen', *l.c.*
56. Zie o.a. DECLERCQ, R., 'Het bewijs in strafzaken', in *Prolegomena*, VANDEPLAS, A., en SPREUTELS, J.P.,(ed.), 1, Brussel, Swinnen, 1980, 32-33; TROUSSE, P.E., 'La preuve des infractions', *R.D.P.*, 1959, 742-744; Assisen Limburg, 22 en 30 november 1955, *R.W.*, 1955-56, 579 en 936; *R.D.P.*, 1955-56, 435 en 440.
57. Zie o.a. HOLSTER, D., *l.c.*, 1369 en TROUSSE, P.E., *l.c.*, 742-743.
58. Zie trouwens art. 3 Europees Verdrag Rechten van de Mens.
59. Zie infra nrs. 23-28.
60. Zie BEKAERT, H., 'Le contrôle des communications à distance dans un nouveau code de procédure pénale', *R.D.P.*, 1978, 607-662, inzonderheid 632.
61. Voor een status quaestionis: zie FRANSEN, H., v° 'Bijzondere opsporingen, huiszoekingen en inbeslagnemingen', *l.c.*
62. Luik, 21 januari 1985, *Jur. Liège*, 1985, 165.

nen zijn.[63] Voor zover ik uit rechtspraak en rechtsleer heb kunnen opmaken zijn dergelijke procédés, zelfs al werden ze gebruikt buiten weten van betrokkenen, niet ongeoorloofd in se, maar kan de bedrieglijke, listige of ongeoorloofde wijze waarop ze werden aangewend hun latere bewijskracht aantasten. Het is de feitenrechter die daarover soeverein oordeelt.[64]

Aldus oordeelde de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Luik, dat het op band opnemen van de gesprekken tussen twee verdachten en tussen één dezer verdachten en zijn echtgenote in de lokalen van de gerechtelijke politie van Verviers op ongeoorloofde wijze was geschied. Het Hof leidde zulks af uit de wijze waarop de bandopnamen waren gerealiseerd: de microfoons waren vooraf en op verdoken plaatsen geïnstalleerd; de echtgenote van één der verdachten had opdracht gekregen haar man ertoe aan te zetten de waarheid te zeggen tijdens het onderhoud dat hij met haar zou hebben en dat op band zou worden opgenomen; de twee verdachten waren opgesloten in twee naast elkaar gelegen cellen, ten einde een gesprek uit te lokken dat dan op band was opgenomen.[65]

19 In feite rijst het probleem van de legaliteit voor *alle* daden van gerechtelijke politie die niet wettelijk geregeld zijn. Neem nu het verhoor, toch een verrichting die tot de dagelijkse routine behoort. Wat mag en wat mag niet? Ik wil er, gelet op het praktisch belang, even op ingaan.

De aangevers of klagers, de vermoedelijke getuigen, de benadeelden en de verdachten mogen ambtshalve of op vordering van de bevoegde magistraat door de rijkswacht verhoord worden. Hierbij is er uiteraard geen eedaflegging, geen verplichting om te spreken of te antwoorden op de gestelde vragen of om gevolg te geven aan een oproeping om zich aan te bieden.[66] De onderhoorde is vrij zijn verklaring al of niet te tekenen. Hij mag vragen dat zijn eigenhandig geschreven verklaring bij het proces-verbaal zou worden gevoegd of dat zijn verklaring woordelijk zou worden opgenomen. In het algemeen mag gesteld worden dat de verhorende rijkswachter zich moet onthouden van alles wat ertoe strekt een verklaring te verkrijgen waarvan niet kan gezegd worden dat ze in vrijheid is afgelegd.

Zo het de verdachte betreft, lijkt het gewenst hem de feiten mee te delen waarvan hij verdacht wordt. Men hoeft hem niet te zeggen dat hij het recht heeft een advocaat met zijn verdediging te belasten en te zwijgen, maar het is evenmin verboden dat wel te doen. Aan zijn verzoek om een verklaring af te leggen in aanwezigheid van zijn advocaat dient echter geen gevolg te worden gegeven.[67]

20 Andere daden van gerechtelijke politie, hoewel niet wettelijk geregeld, wor-

---

63. Zo o.a. voor de identificering van de daders van misdrijven gepleegd tijdens massabijeenkomsten of betogingen. Zie ook MC DONALD, W.H., 'L'enregistrement des aveux au magnétoscope'. *Revue internationale de police criminelle,* 1985, 78-80.
64. Zie o.a. Cass., 17 augustus 1979, *Arr. Cass.*, 1978-79, 1341 en *Pas.*, 1979, I, 1309; DECLERCQ, R., *o.c.*, 33; DE PEUTER, , 'De Belgische rechtspraak en de rechten van de verdediging in strafzaken', *R.W.*, 1960-61, 665-688; MATTHIJS, R., 'Geluidstechniek in burgerlijk procesrecht en strafprocesrecht', *R.W.*, 1963-64, 577-604 en TROUSSE, P.E., *l.c.*, 742-746.
65. K.I. Luik, 23 mei 1984, *Jur. Liège*, 1984, 382.
66. Zie o.a. DECLERCQ, R., *o.c.*, 42 en DE NAUW, A., 'Het opsporingsonderzoek nu en morgen', *R.W.*, 1974-75, 1607-1628, inzonderheid 1618-1621.
67. Zie DE NAUW, A., *l.c.*, 1620-1622.

den aanvaard door de rechtspraak van het Hof van Cassatie. Aldus erkent het Hof b.v. dat opsporingsambtenaren het recht hebben om een persoon te fouilleren of een voertuig op de openbare weg te doorzoeken.[68] Maar hoever reikt dat recht? Moet de belanghebbende telkens zijn toestemming geven of mag desnoods ook de strikt noodzakelijke dwang gebruikt worden? Persoonlijk ben ik de tweede opvatting toegedaan, want anders zou het recht tot fouilleren inhoudsloos zijn.[69]

Wat zou men immers moeten doen i.g.v. weigering? Via de procureur des Konings een beroep doen op de onderzoeksrechter die dan een bevelschrift zou afleveren? Ik geloof dat deze magistraat vrij vlug overbelast zou zijn, afgezien van alle andere praktische bezwaren die aan een dergelijke werkwijze zouden verbonden zijn. Nochtans is het dát wat vele auteurs voorhouden.[70] En ik kan ze begrijpen. Wordt immers niet algemeen gesteld en aanvaard dat dwangmaatregelen buiten het geval van heterdaad slechts geoorloofd zijn wanneer ze uitdrukkelijk bij wet bepaald zijn of door de onderzoeksrechter worden voorgeschreven?

Deze traditionele opvatting lijkt mij achterhaald te zijn: dwangmaatregelen zijn m.i. buiten heterdaad ook toegelaten wanneer de rechtspraak van het Hof van Cassatie ze aanvaardt. Dit is gebeurd voor de fouillering en de doorzoeking van een voertuig op de openbare weg, de inbeslagneming die mogelijk is zonder tevens een huiszoeking te moeten verrichten en de zogenaamde vatting ter voorgeleiding. In al deze gevallen mag dwang worden aangewend voor zover die strikt noodzakelijk is.[71]

Anderzijds staat het voor mij even vast dat het recht tot fouillering *niet* het recht inhoudt om de gefouilleerde desnoods manu militari te ontkleden. Een dergelijke maatregel gaat m.i. te ver en pleegt inbreuk op de essentiële rechten en vrijheden van het individu. Toch wordt deze praktijk door de politiediensten toegepast en zelfs meer dan men denkt.

21 De voorgaande beschouwingen brengen mij als het ware vanzelf tot het toch belangrijke en delicate probleem van het gebruik van dwang tijdens de uitvoering van taken van gerechtelijke politie. Wanneer mag dwang worden aangewend en welke soort: fysiek geweld, gebruik van handboeien, van de gummistok, van vuurwapens?

Dit onderwerp alleen al biedt voldoende stof voor een uiteenzetting. Ik wil mij hier echter beperken tot het citeren van enkele uittreksels uit de rapporten van de Commissie voor de herziening van het Strafwetboek, die handelen over het gebruik van geweld door agenten van de openbare macht en die ter zake voldoende illustratief zijn.

In een eerste, voorlopig rapport, gepubliceerd in 1978, schrijft de Commissie het volgende:

In het huidige stelsel zijn de rechtvaardigheidsgronden t.a.v. het gebruik van geweld door agenten van de openbare macht de volgende:

---

68. Cass., 11 januari 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 447 en *Pas.*, 1971, I, 429; Cass., 27 september 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 95 en *Pas.*, 1972, I, 87.
69. Zie FRANSEN, H., v⁰ 'Bijzondere opsporingen, huiszoekingen en inbeslagnemingen', *l.c.*
70. Zie o.a. D'HAENENS, J., *o.c.*, 39, die de algemeen gangbare mening vertolkt.
71. Zie FRANSEN, H., v⁰ 'Taken van gerechtelijke politie', *l.c.*

- de wettige verdediging van zichzelf of van een ander (noodweer);
- de noodtoestand;
- het wettelijk voorschrift;
- de wettelijke reden (artikel 257 Sw.).

Er moet op worden gewezen hoezeer de algemeenheid en het abstract karakter van de rechtvaardigingsgronden de agenten van de openbare macht in een toestand plaatsen van rechtsonzekerheid.

In het aanstaande wetboek zullen deze ambtenaren concrete maatstaven vinden waarbij ze gemakkelijker zullen kunnen beoordelen in welke mate het gebruik van geweld gewettigd is ... en even verder: 'Ook valt op te merken dat de nieuwe regeling in overeenstemming moet zijn met de bepalingen van art. 2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, dat het recht van eenieder op leven waarborgt'.[72]

Dit verslag liet dus verhopen dat het nieuwe ontwerp van strafwetboek het delicate probleem van het gebruik van geweld door agenten van de openbare macht doeltreffend zou regelen. Jammer genoeg is het definitieve verslag van de Commissie, gepubliceerd in 1979, veel minder expliciet. Nadat de Commissie de vier actueel geldende rechtvaardigingsgronden nogmaals opsomt en het wetsontwerp van Minister van Justitie Vranckx tot inlassing van een artikel 417*bis* in het strafweboek in herinnering brengt, gaat zij verder als volgt:

Er zij op gewezen dat de algemeenheid en het abstract karakter van de rechtvaardigingsgronden, net zoals de wettige reden van zelfverdediging, de agenten van de openbare macht in een toestand van rechtsonzekerheid plaatsen.

Het gaat hier echter om een vraagstuk dat met voorzichtigheid moet worden benaderd; een regeling die voor uitbreidende uitlegging vatbaar is zou zelf aanleiding kunnen geven tot nieuwe vormen van geweld. De Commissie neemt dan ook op dit punt terughoudendheid in acht.

Als een regeling ter zake wordt uitgevaardigd, zou deze enkel moeten berusten op het begrip van noodtoestand en zouden de concrete gevallen van toepassing nader moeten worden bepaald i.v.m. de verschillende noodtoestanden waarin agenten van de openbare macht kunnen genoopt zijn geweld te gebruiken... [73]

U merkt het al, erg duidelijk is dit allemaal niet en te grote verwachtingen moeten dus alweer niet gekoesterd worden.

Wellicht zullen we eerlang meer weten, vermits de Koninklijke Commissaris, de Heer Legros, ondertussen zijn ontwerp van boek I van het strafwetboek bij de Minister van Justitie heeft ingediend.

22 De gevolgen van al deze wetgevende lacunes laten zich gemakkelijk raden: grote moeilijkheden om het personeel klare en duidelijk richtlijnen te verstrekken over wat mag en wat niet en derhalve een gebrek aan rechtszekerheid zowel voor de rijkswachter op straat als voor de burger.

---

72. Commissie voor de Herziening van het Strafwetboek, stand van de werkzaamheden - juni 1978, gepubliceerd in *Document 23*, januari 1979, Brussel, generale staf van de rijkswacht (ed.), 10-11.
73. Commissie voor de Herziening van het Strafwetboek, Verslag over de voornaamste grondslagen van de hervorming, Brussel, Ministerie van Justitie, juni 1979, 51-54.

Natuurlijk, ik weet wel dat het onmogelijk is om alles in formele teksten vast te leggen en dat een grote dosis gezond verstand voor een politiebeambte altijd onontbeerlijk zal zijn. Maar er is toch ergens een minimumgrens!

En indien men dan, zoals het overigens past, even naar het buitenland gaat kijken en vaststelt dat men zich b.v. in Nederland druk maakt over de vraag of de politie een anonieme verdachte die werd aangehouden mag fotograferen en zijn vingerafdrukken mag nemen [74], dat men in het artikel van de grondwet over het binnentreden van een woning wil inlassen dat de verplichting tot legitimatie en tot mededeling van het doel van het binnentreden niet geldt in de bij de wet gestelde uitzonderingen[75], dan pas begrijpt men ten volle hoezeer wij ten achter staan en hoe weinig interesse de wetgever voor deze – onze – problematiek betoont.

Bijzonder probleem: de politiële uitlokking

23 Zoals ik zoëven aankondigde, wil ik nu wat dieper ingaan op een bijzonder actueel en delicaat probleem, namelijk dat van de politiële uilokking, beter gekend onder de naam provocatie.[76]

Dit procédé wordt door de rechtspraak en rechtsleer unaniem als illegaal veroordeeld en mag derhalve door de politiediensten niet gebruikt worden om misdrijven op te sporen en vast te stellen en de daders ervan aan te houden.

Andere politiemethodes, zoals observatie van het milieu, het inwinnen van informatie via tipgevers, informanten, under-cover-agenten en zelfs infiltranten[77], kunnen, eventueel met inachtneming van bepaalde voorwaarden, wel aanvaard worden.

Recente rechtspraak heeft de vroegere opvattingen ter zake verfijnd en m.i. voor meer duidelijkheid gezorgd.[78] Gelet op het belang van heel deze materie voor de strijd tegen sommige criminaliteitsvormen die het bestaan zelf van onze samenleving bedreigen – en ik denk hier in het bijzonder aan de drughandel, het terrorisme en de gewapende roofovervallen – wil ik ze U niet onthouden.

24 Volgens de rechtspraak en de rechtsleer zal er van politiële uitlokking of pro-

---

74. Zie EVERAARS-VAN SLOTERDIJCK, P.N.R., 'De anonieme verdachte gekiekt', *Algemeen Politieblad*, 1985, 99-103.
75. Zie van ANDEL, W.M., 'Voorstel Grondwetswijziging: binnentreden in woning', *Algemeen politieblad*, 1985, 159.
76. Niet te verwarren met de uitlokking of provocatie als grond van verschoning (art. 411 Sw.).
77. De Nederlandse commissaris van gemeentepolitie, H. VAN DRIEL geeft de m.i. uitstekende definities van deze termen:
- de tipgever is iemand die kortstondige informatie verschaft;
- de informant is iemand uit het milieu die vanuit dat milieu informatie verschaft;
- de under-cover-agent is iemand die kortstondig vanuit het milieu informatie verschaft aan en/of handelingen verricht onder controle van politie en justitie, zoals de pseudo-koper;
- de infiltrant is iemand die tersluiks, langzaam een (misdadige) organisatie binnendringt en zich daarin een zodanige positie weet te verwerven dat hij op den duur van belang zijnde informatie aan politie en justitie kan verschaffen.

(VAN DRIEL, H., 'Infiltratie: doel mag middelen niet heiligen', *Algemeen politieblad*, 1985, 328).
78. Brussel, 19 november 1984, *R.W.*, 1984-85, 2563, noot SCHEERS, J. (voorziening in cassatie verworpen bij Cass., 2de Kamer, 5 februari 1985, (nog) onuitg., nr. 9277).

vocatie sprake zijn wanneer de politie hetzij zelf, hetzij via een tussenpersoon, met bedrieglijke middelen of arglistigheden, bij een persoon een misdadig voornemen doet ontstaan of een reeds bestaand misdadig voornemen aanmoedigt en hem er aldus toe brengt een misdrijf te plegen dat hij anders niet zou hebben begaan. Zij moet het gepleegde misdrijf noodzakelijk voorafgaan en er rechtstreeks betrekking op hebben.[79]

25 Het onderscheid tussen de ongeoorloofde politiële uitlokking, en de eventueel onder bepaalde voorwaarden, aanvaardbare politiële informatie is een feitelijke kwestie die soeverein beoordeeld wordt door de feitenrechter aan de hand van de gegevens die eigen zijn aan elke zaak. Hierbij gaat de rechter vooral na of het misdrijf zelf reeds bestond of alleszins dat het misdadig opzet in hoofde van de dader reeds vaststond vóór elke tussenkomst van de politie. Dit kan enkel bewezen worden door objectieve, feitelijke gegevens die in het dossier moeten terug te vinden zijn. Bij dit alles mag niet vergeten worden dat naar Belgisch strafrecht het misdadig voornemen alleen niet strafbaar is zolang er niet tevens ten minste een begin van uitvoering van het voorgenomen misdrijf voorhanden is.[80]

26 In een recent arrest geveld door het Hof van Beroep te Brussel op 19 november 1984 [81], zijn voor de politiediensten belangrijke elementen te vinden die hen moeten toelaten de legaliteit van hun optreden te beoordelen.

Bij de toetsing van de wettigheid van een door de politie in een drugzaak opgezette 'under-cover'-actie, formuleerde het Hof de volgende criteria:

1. de 'under-cover'-actie moet gericht zijn op een ernstige criminele situatie waarbij, vooraleer de actie een aanvang neemt, objectieve gegevens sterk doen vermoeden dat bepaalde personen reeds illegaal optreden of op het punt staan zulks te doen;

2. de activiteiten van de 'under-cover-agent' moeten verenigbaar zijn met het algemeen rechtsprincipe van behoorlijk bestuur van de betrokken overheidsdienst; meer in het bijzonder moet worden gewezen op de noodzaak:

- dat het optreden van de 'under-cover-agent' uitsluitend strekt ter bescherming van het bedreigde rechtsgoed en dat hij zonder 'aanzien des persoons' handelt;
- dat de 'under-cover-agent', behoudens noodsituaties, zelf geen strafbare daden stelt;
- dat de hiërarchische of structurele overste het optreden van de 'under cover-agent' zorgvuldig begeleidt en nauwgezet controleert;

3. de 'under-cover-agent' mag op de (potentiële) dader geen materiële of morele druk uitoefenen die de vrije wil beïnvloedt; geen giften, beloften, bedreigingen of andere arglistigheden als vermeld in artikel 66, eerste lid, Sw. mogen aangewend worden ter uitlokking van het strafbaar feit; de persoon van wie verwacht wordt dat hij het misdrijf zal uitvoeren mag m.a.w. niet dermate bewogen

---

79. Zie De Nauw, A., 'La provocation à l'infraction par un agent de l'autorité, *R.D.P.*, 1980, 321-326 en de aldaar aangehaalde referenties; *Adde:* Cass., 7 februari 1979, *Arr. Cass.*, 1979, 653; *Pas.*, 1979, I, 665 en *R.D.P.*, 1979, 392; Brussel, 19 november 1984, *R.W.*, 1984 85, 2563; Declercq, R., *o.c.*, 33 en Holsters, D., *l.c.*, 1369.
80. Zie art. 51 Sw.
81. Brussel, 19 november 1984, *R.W.*, 1984-85, 2563.

worden dat hij niet anders dan in strijd met de wet kan handelen of dat hij enig misdrijf pleegt dat hij anders niet zou hebben begaan; uit dit alles volgt ook dat aan de betrokkene op elk ogenblik ruimte moet worden gelaten om de feiten niet te plegen of om met een reeds ingezette criminele activiteit te breken; wanneer evenwel bij deze persoon het misdadig opzet vaststaat, en dit buiten elke beïnvloeding vanwege de 'under cover-agent', mag deze laatste, zonder dat er dan van een uitlokking gesproken kan worden, de gelegenheid scheppen om onder door politiediensten controleerbare voorwaarden een strafbaar feit te plegen; alleszins is geen bedrieglijke uitlokking meer mogelijk zodra de strafbare daad vrijelijk gesteld werd.[82]

Dit arrest is des te belangrijker omdat de motivering ervan nauwkeurig werd onderzocht door het Hof van Cassatie dat er geen schending in zag van de artikelen 154 en 189 van het wetboek van strafvordering betreffende de bewijsvoering, noch van het beginsel van de eerbiediging van de rechten van de verdediging en derhalve de voorziening in cassatie verwierp.[83]

27 Ik zou deze criteria kunnen toetsen aan een aantal vrij recente door de rechtspraak behandelde gevallen, maar dit zou te veel tijd in beslag nemen. Ik wil mij dan ook beperken tot het formuleren van een aantal op deze rechtspraak steunende conclusies die voor de praktijk belangrijk kunnen zijn.

1. Er is *geen* sprake van politiële uitlokking wanneer het misdrijf reeds bestond vóór elke interventie van de politie. In dat geval mogen bepaalde kunstgrepen of listen worden gebruikt om de bewijzen van dit misdrijf op te sporen en in beslag te nemen en de daders aan te houden. Zo b.v. mag de politie, wanneer zij over objectieve, feitelijke gegevens beschikt dat een persoon drugs, wapens of gestolen voorwerpen te koop heeft aangeboden, één van haar leden of een tussenpersoon laten optreden als pseudo-koper met de bedoeling deze voorwerpen aan de oppervlakte te brengen en in beslag te nemen.[84] Zo ook mag de politie, wanneer een zending drugs wordt onderschept vooraleer ze de bestemmeling heeft bereikt, deze zending doorsturen met de bedoeling betrokkene op heterdaad te betrappen en aan te houden en zo het hele drugnet te ontmantelen.[85] Dezelfde werkwijze kan ook toegepast worden voor andere verboden zendingen.

2. Rekening houdend met de verfijning van de provocatie-theorie ontwikkeld door het Hof van Beroep te Brussel in het reeds geciteerde arrest van 19 november 1984 en de aanvaarding van deze redenering door het Hof van Cassatie, mag m.i. ook als legaal worden beschouwd het scheppen van de materiële gele-

82. *Ibid.*, 2564-2565.
83. Cass., 2de kamer, 5 februari 1985, (nog) onuitg., nr. 9277.
84. Cass., 20 juli 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 1232 en *Pas.*, 1976, I, 1195; Brussel, 7e kamer, 21 december 1983, onuitg., dat de volgende interessante overweging bevat: 'Attendu qu'en tout état de cause, le fait d'accepter l'offre d'une personne qui se livre au commerce des stupéfiants, ou même de relancer cette personne après une opération avortée mais sans exercer sur elle une pression matérielle ou morale de nature à lui faire commettre un act délictueux, auquel elle ne songeait pas ne constitue pas un acte de provocation mais vise uniquement à faire découvrir la marchandise illicite, là où elle se trouve;' (voorziening in cassatie verworpen bij Cass., 22 februari 1984, onuitg.)
85. Corr. Brussel, 21ste Kamer, 27 juni 1984, onuitg., nr. 60-11.473/83; ten gronde bevestigd in hoger beroep door Brussel, 8e Kamer, 30 november 1984, onuitg., nr. 687 W 84; Corr. Brussel, 20ste Kamer, 21 december 1984, onuitg., nr. 60.66.3700/84.

genheid om het voorgenomen misdrijf te plegen, wanneer er objectieve, feitelijke gegevens voorhanden zijn dat het misdadig opzet in hoofde van de potentiële dader vaststaat en dit buiten elke beïnvloeding vanwege de politie of een voor haar optredende tussenpersoon en hem op elk ogenblik de gelegenheid wordt geboden zijn strafbare activiteit stop te zetten.

3. Deze opjectieve gegevens moeten op geoorloofde wijze worden ingewonnen. Daartoe mogen technieken zoals observatie van het milieu, het gebruik maken van tipgevers, informanten, under-cover-agenten en zelfs infiltranten worden gebruikt. Behoudens i.g.v. noodtoestand mogen deze tussenpersonen zelf geen misdrijf plegen. Bovendien moeten deze gegevens in een proces-verbaal of een verslag worden geakteerd. De identiteit van de tipgever, informant, under-cover-agent of infiltrant hoeft in het proces-verbaal niet te worden vermeld.[86]

4. De procédés die ik zoëven schetste, mogen slechts toegepast worden in ernstige criminele situaties (handel in drugs, wapens en explosieven b.v.), onder toezicht en controle van de hiërarchische overste en met akkoord van de bevoegde parketmagistraat.[87] Dit impliceert dat deze magistraat volledig ingelicht wordt en dat hem desnoods ook de identiteit van de tussenpersoon die is opgetreden wordt meegedeeld.[88] Aan de onderzoeksrechter of voor de rechtbank hoeft deze identiteit *niet* te worden bekendgemaakt.[89]

28 Wat ik hiervoor uiteenzette, zou de indruk kunnen wekken dat ik pleit voor het veralgemenen van de techniek van de infiltratie van het milieu door de politiediensten. Niets is minder waar. Ik deel ter zake de mening van de Heren Blaauw en van Driel, respectievelijk hoofd van de Uitvoerende Dienst van de gemeentepolitie te Rotterdam en commissaris van gemeentepolitie te 's Gravenhage, die deze methode volledig afwijzen omwille van de ernstige nadelen die eraan verbonden zijn, niet het minst voor de infiltrant.[90]

Prioriteitenstelling in de opsporing van misdrijven

29 De laatste beschouwingen van deze openingsles zou ik willen wijden aan het beantwoorden of beter aan het trachten te beantwoorden van de volgende drie vragen: 'Welke misdrijven mag de rijkswacht opsporen?' 'Welke misdrijven zou ze moeten opsporen?' en tenslotte: 'Welke misdrijven spoort ze in feite op?'

Welke misdrijven mag de rijkswacht opsporen?

30 Het antwoord op de eerste vraag 'Welke misdrijven mag de rijkswacht opsporen?' heb ik in feite reeds gegeven wanneer ik het had over de bevoegdheden van

86. Brussel, 19 november 1984, *R.W.*, 1984-85, 2567; Brussel, 9 december 1976, *J.T.*, 1977, 457.
87. Brussel, 19 november 1984, *R.W.*, 1984-85, 2564-2565.
88. Zie De Nauw, A., noot onder K.I. Gent, 14 december 1976, *R.W.*, 1977-78, 241.
89. Cass., 10 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 546 en *Pas.*, 1978, I, 515; Brussel, 9 december 1976, *J.T.*, 1977, 457 en De Nauw, A., noot onder K.I. Gent, 14 december 1976, *l.c.*, 241 met overvloedige referenties.
90. Zie Blaauw, J.A., 'Infiltratie als nieuw specialisme: aanvaardbaar of hellend dak?', *Algemeen Politieblad*, 1985, 243-253 en van Driel, H., *l.c.*, 328.

de hulpofficieren en de agenten van gerechtelijke politie van de rijkswacht. Ik wil er nu even dieper op ingaan. Sinds het cassatiearrest van 24 januari 1966[91] kan er geen twijfel meer over bestaan dat zowel de agenten van gerechtelijke politie als de hulpofficieren van de rijkswacht bevoegd zijn om *alle* inbreuken, zowel tegen de algemene als tegen de bijzondere strafwetten, op te sporen en vast te stellen. Aanleiding tot dit cassatiearrest was een arrest van het Hof van Beroep te Luik[92] dat een proces-verbaal opgesteld door twee wachtmeesters wegens inbreuk op de wet op de ruimtelijke ordening en de stedebouw, volstrekt nietig had verklaard, omdat de onderofficieren van de rijkswacht niet uitdrukkelijk vermeld worden in artikel 66 van deze wet. Dit artikel handelt over de tot opsporing en vaststelling bevoegde ambtenaren. Op de voorziening in cassatie ingesteld door het openbaar ministerie, besliste het Hof o.a. het volgende (ik vat de tekst van het arrest samen):

'Het feit dat de wet in een bepaalde aangelegenheid sommige overheden belast met de opsporing en de vaststelling van de inbreuken in dit domein, zoals in artikel 66 van de wet op de ruimtelijke ordening en de stedebouw, doet geen afbreuk aan de algemene opsporings- en vaststellingsbevoegdheid van het personeel van de rijkswacht die het put uit de artikelen 14, 22 en 37 van haar organieke wet'.

31 Wel kan t.a.v. de bijzondere strafwetten het volgende probleem rijzen: in welke mate kunnen de buitengewone machten vervat in deze wetten zoals een bijzonder recht tot huiszoeking, inbeslagneming en monsterneming, het recht om proces-verbaal op te stellen met bewijskracht tot het tegendeel, het recht om waarschuwingen te geven, ook uitgeoefend worden door de leden van de rijkswacht?

In dat verband moet een onderscheid gemaakt worden tussen verschillende types van bijzondere strafwetten. Aldus zijn er wetten die een uitdrukkelijke opsomming geven van de tot opsporing en vaststelling bevoegde ambtenaren met daaronder het rijkswachtpersoneel.[93] In deze gevallen gelden de bijzondere machten uiteraard ook voor het rijkswachtpersoneel. Een tweede categorie bijzondere strafwetten duidt als bevoegde opsporingsambtenaren aan, enerzijds de officieren van gerechtelijke politie en anderzijds bijzondere door de Koning aan te wijzen ambtenaren.[94] Enkel de hulpofficieren van de rijkswacht bezitten in deze gevallen de buitengewone machten vervat in deze bijzondere strafwetten.

Tenslotte zijn er bijzondere strafwetten – en veruit de meeste behoren tot deze categorie – die de volgende stereotiepe formulering bevatten: 'Onverminderd de bevoegdheden van de officieren van gerechtelijke politie...', terwijl er verder geen sprake is van het rijkswachtpersoneel.[95] In deze gevallen gelden de bijzondere machten *niet* voor het rijkswachtpersoneel.

Nochtans blijven de hulpofficieren van de rijkswacht, ongeacht het type van

91. Cass., 24 januari 1966, *Pas.*, 1966, I, 663 en *R.D.P.*, 1965-66, 591.
92. Luik, 7 april 1965, *J.T.*, 1965, 366.
93. Zie b.v. art. 47 al. 1 wet 12 juli 1973 op het natuurbehoud, *B.S.*, 11 september 1973.
94. Zie b.v. art. 4 § 1 wet 2 april 1965 waarbij de dopingpraktijk verboden wordt bij sportcompetities, *B.S.*, 6 mei 1965 en art. 7 § 3 Drugwet.
95. Zie b.v. art. 9 § 1 wet 18 juli 1973 betreffende de bestrijding van de geluidshinder, *B.S.*, 14 september 1973.

bijzondere strafwet, hun buitengewone bevoegdheden bewaren die zij bezitten i.g.v. ontdekking op heterdaad of verzoek door het hoofd van het huis.[96]

Welke misdrijven zou de rijkswacht moeten opsporen?

32 Een antwoord verstrekken op de tweede vraag: 'Welke misdrijven zou de rijkswacht moeten opsporen?' is al veel moeilijker.

Het gemakkelijkste antwoord zou uiteraard luiden: 'Allemaal'. Het lijdt geen twijfel dat dit ook de bedoeling was van de opstellers van het wetboek van strafvordering. Dit blijkt o.a. duidelijk uit de verklaringen van staatsraad Treilhard die men terugvindt in de Memorie van Toelichting bij het wetboek van strafvordering. Ik citeer:

'...Aucun crime, aucun délit, aucune contravention ne doit rester sans poursuite...le premier voeu de la loi est que toute infraction des règles soit connue, soit poursuivie, soit jugée, ...le premier livre du Code d'instruction criminelle qui vous est actuellement soumis pourvoit sagement à ce qu'aucun crime, aucun délit, aucune contravention ne reste sans poursuite'.[97]

33 Het is evident dat deze redenering nu niet meer houdbaar is. Het aantal bijzondere strafwetten is de laatste jaren enorm gestegen: in 1867 zouden er 77 geweest zijn, in 1900 139, in 1944 389, in 1968 1056 [98] en in 1972 1112 [99].

Nadien heeft men het tellen ervan blijkbaar opgegeven, want geen enkele auteur citeert nog cijfers. Met zekerheid mag nochtans worden gesteld dat hun aantal in 1985 nog aanzienlijk is toegenomen. Bijgevolg is ook het aantal strafbare feiten in dezelfde mate gestegen.[100]

34 Deze toestand bestaat overigens niet alleen in België. In Frankrijk b.v. heeft men uitgerekend dat een bestuurder, van zohaast hij het stuur van zijn voertuig in handen neemt, niet minder dan 950 inbreuken, waarvan 93 courante, kan plegen, terwijl men in het domein van de milieubescherming tot meer dan 110 mogelijke inbreuken kwam![101]

35 In België heeft men bij mijn weten dergelijke berekeningen nog niet uitgevoerd, maar ik ben ervan overtuigd dat de resultaten even onthutsend zouden zijn. De heer Vandeplas, raadsheer bij het Hof van Beroep te Antwerpen en eminent strafrechtspecialist, drukte het in een toespraak op het Nationaal Congres van Commissarissen en Adjunct-Commissarissen van politie, wanneer hij het

---

96. Zie art. 32-46 en 49 Sv.
97. Aangehaald door VAN DE KERCHOVE, M., 'Les lois pénales sont-elles faites pour être appliquées?', *J.T.*, 1985, 329-334.
98. BEKAERT, H., *La manifestation de la vérité dans le procès pénal*, Brussel, Bruylant, 1972, 60, noot 10.
99. DE NAUW, A., 'Bedenkingen over de hiërarchie van de waarden in het bijzonder strafrecht', *R.W.*, 1978-79, 628, noot 19.
100. GORLÉ, F., 'Is een ontwarring van de huidige chaos van strafbaarstellingen nog mogelijk?', in *Liber Amicorum Frédéric Dumon*, I, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, 457-474.
101. DE BRESSON, J.J., 'Inflation des lois pénales et législations ou réglementations 'techniques'', *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1985, 241-258, inzonderheid 249.

had over de kwaliteit van de strafwetten, als volgt uit: 'Niemand weet nog wat strafbaar is. Met een zinnetje worden zelfs de overtredingen van koninklijke besluiten die in de volgende jaren worden uitgevaardigd gesanctioneerd...' en even verder: 'De wetgever geeft geen algemene richtlijnen meer: hij wil alles regelen, alles bestraffen en beteugelen. Het betuttelingsgevaar bedreigt ons allen. Bij elke wet wordt onze vrijheid wat meer ingeperkt. Binnenkort zullen we de computer moeten gebruiken om te weten te komen welke wet van toepassing is en welke de laatste wijzigingen zijn die aan de reglementen zijn aangebracht.'[102]

36 Het is velen ondertussen duidelijk geworden dat het zo niet verder kan en dat er dringend iets gedaan moet worden om de huidige chaos van strafbaarstellingen in te dijken.[103]

In Frankrijk staat men op dit vlak reeds veel verder. Daar heeft de Eerste Minister op 7 januari 1985 aan de verschillende bevoegde ministeriële departementen een omzendbrief gericht met precieze richtlijnen betreffende de opstelling en de inwerkingtreding van strafbepalingen in zogenaamde technische wetgevingen en reglementeringen.[104] Ik kan de lectuur ervan enkel aanbevelen.

37 Dit alles lost natuurlijk het probleem niet op dat ons bezighoudt. In afwachting dat er op wetgevend vlak iets verandert, blijven wij geconfronteerd met het feit dat wij juridisch gezien alle misdrijven mogen opsporen en vaststellen, terwijl zulks omwille van de geweldige stijging van het aantal inbreuken doodeenvoudig ondenkbaar en materieel onmogelijk is. Daarvoor ontbreekt het ons aan personeel en middelen. Voeg daarbij dat het opsporen en vaststellen van sommige misdrijven een technische kennis en vaak gesofistikeerde apparaten vereisen die de rijkswacht niet bezit.

Ik denk hier o.a. aan de wetgeving op de milieuverontreiniging, de geluidshinder, de radioberichtgeving, de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten enz... Het is zoals professor Vandeplas het treffend uitdrukte: 'Er wordt verwacht van onze verbalisanten dat ze geneeskunde hebben gestudeerd, dat het ingenieurs zijn, veeartsen en radiospecialisten.'[105]

Mogelijke oplossing: het wetgevend criterium

38 Zodra men tot het besluit is gekomen dat de rijkswacht onmogelijk alle misdrijven kan opsporen en vaststellen — en dat besluit ligt zo voor de hand — rijst het probleem van de keuze of m.a.w. van de prioriteiten die onvermijdelijk moeten gesteld worden en onmiddellijk daarbij aansluitend de vraag wie deze keuze mag of moet doen, wie deze prioriteiten mag of moet stellen.

---

102. VANDEPLAS, A., 'Evolutie van strafrecht en politie', *l.c.*, 76.
103. Zie o.a. GORLÉ, F., *l.c.*, 457-474, met talrijke referenties en SCREVENS, R., 'Décriminalisation?', in *Liber Amicorum Frédéric Dumon*, I, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1983, 493-499.
104. Deze omzendbrief werd gepubliceerd in de *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1985, 397. Zie in dat verband ook DE BRESSON, J.J., *l.c.*, 241-258 en DELMAS-MARTY, M., 'Pour des principes directeurs de légalisation pénale', *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, 1985, 225-229.
105. VANDEPLAS, A., 'Evolutie van strafrecht en politie', *l.c.*, 76.

39 Er kan m.i. geen twijfel over bestaan dat in een democratische samenleving dit op de eerste plaats de taak is van de wetgever. Er dient dus nagegaan te worden of de wetgever zelf prioriteiten heeft ingebouwd. Volgens mij heeft hij dat inderdaad ook gedaan, alhoewel misschien niet altijd even duidelijk.

40 Een eerste aanwijzing meen ik te vinden in artikel 22 van onze organieke wet, dat als volgt luidt:

De rijkswacht is ermede belast de misdaden en wanbedrijven op te sporen, aan de bevoegde overheden kennis ervan te geven, de daders te vatten en aan te houden op de wijze en in de vorm bepaald bij de wet. Zij is eveneens belast met het opsporen van overtredingen. Zij waakt in het bijzonder voor de naleving van de wetten en reglementen van algemene politie.'

Het kan nauwelijks betwijfeld worden dat de wetgever met de woorden 'misdaden en wanbedrijven' vooral de misdaden en wanbedrijven' beteugeld door boek II van het strafwetboek heeft beoogd en meer in het bijzonder de misdaden en wanbedrijven tegen onze instellingen, tegen personen en tegen goederen. Het betreft hier inderdaad misdrijven tegen de fundamentele waarden van het maatschappelijk leven, tegen de sociale orde.[106]

41 Artikel 122 van het reglement voor de algemene dienst van de rijkswacht lijkt mij de organieke wet dan ook correct te interpreteren wanneer het stelt:

'De (gerechtelijke) dienst is essentieel gericht op de aanhouding van de gevaarlijke misdadigers en de vaststelling van de zware of gevaarlijke misdrijven, inzonderheid de misdaden en wanbedrijven besproken in het boek II van het strafwetboek, en de arrestatie van de daders, en in de tweede plaats op de vaststelling van de lichte misdrijven en de overtredingen'. Deze doelstelling loopt als een rode draad doorheen alle artikelen van dit reglement die handelen over de gerechtelijke politie.[107] Enige toelichting bij de op zichzelf subjectieve begrippen 'gevaarlijke misdadigers' en 'zware of gevaarlijke en lichte misdrijven' ware nochtans gewenst geweest.

42 Ook de laatste zin van artikel 22 van de organieke wet bevat een belangrijke aanwijzing. Er blijkt namelijk uit dat de rijkswacht in het bijzonder belast wordt met de controle op de naleving van de wetten en reglementen van algemene politie. Het is duidelijk dat hiermee beoogd worden de wetten van politie en veiligheid waarvan sprake in artikel 3 van het burgerlijk wetboek, die toepasselijk zijn op allen die binnen het grondgebied wonen, zoals het strafwetboek, de wetgeving op de politie van het wegverkeer, de vreemdelingenwet enz...

43 Ook de bijzondere strafwetten zelf bevatten vaak belangrijke aanwijzingen. Inderdaad, wanneer een bijzondere wet het rijkswachtpersoneel of een gedeelte ervan, namelijk de officieren van gerechtelijke politie, uitdrukkelijk vermeldt als zijnde bevoegd om de misdrijven tegen die bijzondere wet op te sporen en vast te stellen, en hen daartoe ook bijzondere machten toekent, dan mag daaruit geredelijk worden geconcludeerd dat het de wil is van de werkgever dat de rijkswacht

106. GORLÉ, F., *l.c.*, 458 en 459.
107. Zie o.a. de art. 123, 125, 128, 134, 136 en 138.

zich met de opsporing en de vaststelling van deze misdrijven ook werkelijk zou bezig houden.[108]

44 Dit laatste criterium is uiteraard alleen bruikbaar wanneer de wetgever bij het uitvaardigen van bijzondere strafwetten enige logica betoont en de rijkswacht slechts dan vermeldt wanneer zij materieel en technisch in staat is om effectief op te treden. Of dat criterium in het verleden altijd even consequent werd toegepast, is m.i. een open vraag.

45 Eén voorbeeld slechts om dat duidelijk te maken. Artikel 6 van de wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering en de prijzen, in feite de basiswet van het economisch strafrecht, somt de opsporingsambtenaren op die bevoegd zijn om de inbreuken bepaald in deze wet op te sporen en vast te stellen. Ook de gewone rijkswachters worden uitdrukkelijk vermeld. Artikel 7 van dezelfde wet verleent aan deze opsporingsambtenaren buitengewoon uitgebreide en belangrijke bevoegdheden, niet enkel met betrekking tot de verrichtingen waartoe zij bij hun vaststellingen kunnen overgaan – opmaken van inventaris, telling, vervoercontrole, monterneming, inbeslagneming –, maar ook inzake voorlopige vrijheidsbeneming van de overtreders, dadelijke verkoop van inbeslaggenomen goederen met consignatie van de prijs, opeising van agenten van de openbare macht, van deskundigen, zelfs van uitvoerende organen van de gemeenten, en tenslotte inzake huiszoekingen, zowel bij dag als bij nacht.[109]

Welnu ons personeel wordt daarvoor niet opgeleid en is derhalve ook niet in staat om deze wettelijke opdracht naar behoren te vervullen. De wetgever heeft hier duidelijk de mogelijkheden van de rijkswacht overschat. Men had de bevoegde overheid daarop ook moeten wijzen. In de praktijk zijn het trouwens de ambtenaren en beambten van de 'Economische Algemene Inspectie' die in de eerste plaats, zoniet uitsluitend instaan voor de opsporing van de economische misdrijven, terwijl het navolgend onderzoek meestal wordt toevertrouwd aan de gerechtelijke politie bij de parketten.[110]

46 Sommige hoge magistraten pleiten ervoor dat ook de gemeentelijke politie en de rijkswacht, gelet op het toenemend belang van de zogeheten 'white collar criminality' werkelijk zouden meewerken aan de opsporing van deze misdrijven en formuleren daartoe voorstellen zoals het aanwerven van universitair geschoolden en het oprichten van een permanent orgaan samengesteld uit specialisten dat de politie zou bijstaan.[111] Ik wil wel, maar dan moet men eerst specialisten opleiden of aantrekken die aan de lagere echelons een gepaste vorming kunnen verstrekken. Voor de rijkswacht vormt dat geen onoverkomelijke hindernis. Wij beschikken inderdaad over officieren die studies in de rechten

108. Zie noten 93 en 94.
109. MATTHIJS, J., 'Een dwingende noodzaak: Het systematiseren en het opbouwen van een zelfstandig gestructureerd economisch strafrecht en strafprocesrecht', *R.W.*, 1975-76, 321-348 en 385-414, inzonderheid 332-333.
110. MATTHIJS, J., *l.c.*, 397-398.
111. VERHEYDEN, R., 'Aanpassing van de politie aan de misdrijven van deze tijd', *De Politieofficier*, 1981, afl. 10, 5-17, i.h.b. 14; VANDEPLAS, A., 'Evolutie van strafrecht en politie', *l.c.*, 79.

volgen. Het zou volstaan sommigen onder hen een bijkomende licentie in het economisch recht te laten volgen. Hetzelfde is overigens mogelijk op het vlak van het sociaal recht.

Bij dit alles dient nochtans te worden opgemerkt dat, wanneer men de rijkswacht zou opleggen zich effectief bezig te houden met de opsporing van financiële, economische en sociale misdrijven, dit onvermijdelijk een weerslag zou hebben op de uitvoering van de andere opdrachten, tenzij men de effectieven zou verhogen. Ook de vorming van ons personeel zou dan moeten worden aangepast.

47 Wat er ook van zij, rekening houdend met de wil van de wetgever zelf, meen ik te mogen besluiten dat de rijkswacht zich op het vlak van de gerechtelijke politie prioritair moet bezig houden met de opsporing en de vaststelling van de misdaden en de wanbedrijven beteugeld door het strafwetboek en vooral van die welke een reële bedreiging vormen voor de samenleving, – een lijst van dergelijke misdaden en wanbedrijven opstellen lijkt mij echt niet zo moeilijk–, met de controle op de naleving van de andere algemene politiewetten en van de bijzondere strafwetten waarvoor ze expliciet bevoegd werd verklaard. Dit laatste onder het voorbehoud dat haar middelen, zowel qua personeel als qua materieel, haar toelaten effectief op te treden. In het tegenovergestelde geval zou de bevoegde overheid hiervan op de hoogte moeten worden gebracht. Ik besef ten volle dat de toepassing van dit criterium tot gevolg zou hebben dat de rijkswacht zich niet zou inlaten met de opsporing en de vaststelling van tal van misdrijven op het economisch, financieel, sociaal en milieuvlak. Sommigen zullen dat wellicht betreuren en aanvoeren dat de waarden die ten grondslag liggen aan sommige bijzondere strafwetten dezelfde bescherming verdienen als die van het strafwetboek.[112]

Ik begrijp hun argumentering volkomen, maar de bal ligt hier volledig in het kamp van de wetgever. Wil hij dat de rijkswacht zich ook met deze misdrijven bezighoudt, dan moet hij dat uitdrukkelijk vermelden en vooral, dan moet hij daartoe de middelen bezorgen. Ondertussen kan de strengheid van het criterium enigzins verzacht worden door een occasioneel optreden van onze hulpofficieren, die in geval van heterdaad hun buitengewone bevoegdheden kunnen aanwenden, of zelfs van onze agenten van gerechtelijke politie die, zoals reeds herhaaldelijk werd aangestipt, een algemene vaststellingsbevoegdheid bezitten.

48 Dit is m.i. het wettelijk kader waarin gemanoeuvreerd kan worden en bepaalde accenten kunnen worden gelegd. Met het oog op een gecoördineerd beleid en op grond van de bevoegdheden die hem zijn toegekend [113], komt het de Commandant van de Rijkswacht toe ter zake algemene richtlijnen uit te vaardigen, in voorkomend geval na overleg met het College van procureurs-generaal.[114] Deze algemene richtlijnen tasten uiteraard het vorderings- en delega

112. GORLÉ, F., *l.c.*, 469-470.
113. K.B. 27 september 1963 tot vaststelling van de bevoegdheden van de Commandant van de Rijkswacht, *B.S.*, 11 oktober 1963, inzonderheid art. 4.
114. Zie art. 2 § 2 Organieke wet op de Rijkswacht. Zie ook VAN HONSTE, V., 'Bedenkingen over de bestrijding van de zware misdadigheid', *Revue van de Rijkswacht*, 1973, afl. 53, 13.

tierecht, dat sommige magistraten t.o.v. de rijkswacht bezitten, niet aan.[115] Het ware nochtans wenselijk dat zij bij het uitoefenen ervan rekening zouden houden met de eigenheid en de specificiteit van de rijkswacht qua vorming, personeel en materieel.

Ook hier kunnen de procureurs-generaal een belangrijke rol spelen.

49 Voorgaande beschouwingen bieden mij de gelegenheid even dieper in te gaan op de verhouding openbaar ministerie-rijkswacht. Emeritus procureur-generaal Matthijs laat er in zijn werk over het openbaar ministerie [116] geen twijfel over bestaan dat de leiding en de coördinatie niet alleen van het vervolgingsbeleid, maar ook van het opsporingsbeleid uitsluitend berust bij de procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep die daartoe geregeld in college bijeenkomen. Hij citeert ook talrijke voorbeelden die het resultaat zijn geweest van dit overleg.[117] Hierbij valt het nochtans op dat er weinig of niet gesproken wordt over prioriteitenstelling in de opsporingen.

50 Ook in de omzendbrieven van de procureurs-generaal en van de procureurs des Konings is daaromtrent weinig of niets te vinden. Zulks bracht professor De Nauw er onlangs toe het volgende te schrijven en ik citeer:

'Er bestaat nog steeds de neiging bij vele magistraten om het ruim gebied van de opsporing vrijwel geheel zelfstandig aan de opsporingsambtenaren over te laten...' en even verder: 'Ten aanzien van de mate van opsporing wordt geen andere mening mogelijk geacht dan zo intensief mogelijk opsporen.' en nog: 'Verder wordt het alleen noodzakelijk geacht dat het O.M. de zekerheid heeft dat bij aangifte van een misdrijf aan de politie deze altijd proces-verbaal opmaakt en het bij het parket inzendt... Coördinatiebesprekingen met het oog op de rechtshandhaving van bepaalde categorieën van misdrijven, laat staan gericht op een beleid, vinden zelden plaats... Zo niet alle parketmagistraten in de toekomst belangstelling opbrengen voor het ruim gebied van de opsporing, dreigt binnen afzienbare tijd het beleid van het O.M. door de politie bepaald te worden...?'[118]

Zware kritiek, ik geef het toe, maar zeker niet helemaal ongegrond. Is het niet zo dat het College van procureurs-generaal nog steeds eist dat de rijkswacht alle verkeerongevallen met materiële schade waarvan zij kennis heeft, zou vaststellen, zelfs al wensen de betrokken partijen dit niet, met als hoofdargument dat aan elk verkeersongeval een verkeersinbreuk ten grondslag ligt die derhalve moet worden vastgesteld?[119]

Een meer dynamische, aan de realiteit aangepaste politiek van het open-

---

115. Zie supra nrs. 8 en 9.
116. MATTHIJS, J., 'Openbaar Ministerie', in *A.P.R.*, Gent, Story-Scientia, 1983, 379-386.
117. *Ibid.*, 383-385; zie ook: VERHEGGE, G.J.Y., 'Beschouwingen bij het beleid van het Openbaar Ministerie', *R.W.*, 1982-83, 1345-1369.
118. DE NAUW, A., 'Enkele lessen trekken uit de strafprocessuele praktijk en kijken naar de toekomst', *Panopticon*, 1983, 225-230, i.h.b. 228-229; in dezelfde zin: FIJNAUT, C., 'De reorganisatie van het politieapparaat', *Panopticon*, 1980, 93-101, i.h.b. 96-97.
119. In het kader van de maatregelen ter verhoging van de doeltreffendheid van de rijkswacht en de andere politiediensten werd op 26 juli 1985 door de Ministerraad beslist een werkgroep op te richten die de nodige voorstellen moet doen om het aantal verkeersongevallen met uitsluitend stoffelijke schade die de rijkswacht en de politiediensten moeten vaststellen tot het onontbeerlijk minimum te beperken.

baar ministerie ware hier zeker aangewezen. Ik wil er straks nog even op terugkomen.

Welke misdrijven spoort de rijkswacht in feite op?

51 En zo komt ik tot de laatste vraag: 'Welke misdrijven spoort de rijkswacht in feite op?' en vooral: 'Doet zij dat uit eigen initiatief of slechts na aangifte of klacht?'

Bijzonder belangrijke vragen, want indien zou blijken dat de rijkswacht enkel die misdrijven vaststelt die haar door de bevolking via klachten of aangiften worden opgedrongen, dan verliezen alle beschouwingen over prioriteitenstelling en beleid in de opsporingen een groot deel van hun waarde. Prioriteitenstelling impliceert immers een zekere keuze en die is alleen mogelijk wanneer men een zekere vrijheid van handelen geniet.

Gekoppeld aan de vaststelling dat ook het openbaar ministerie zich enkel kan beperken tot de verwerking van door politie en rijkswacht ingezonden dossiers [120], zou dit betekenen – zoals een strafrechtspecialist het overigens reeds uitdrukte – dat het strafrechtelijk apparaat het recht niet meer handhaaft, maar poogt zich recht te houden.[121].

52 Om een antwoord te kunnen geven op de vragen die ik zoëven opwierp zijn cijfers en statistieken nodig.

Uit de door de directie van de gerechtelijke operaties van de generale staf gepubliceerde gegevens blijkt dat de rijkswacht in 1984 in totaal 1.225.500 misdaden en wanbedrijven vaststelde (461.722 diefstallen en inbraken – 272.996 uitgiften van cheques zonder dekking – 490.782 andere misdaden en wanbedrijven). Beperkt men zich tot de zogenaamde nationaal geregistreerde misdaden en ernstige wanbedrijven, dan komt men tot een totaal van 109.021, waaronder 101.269 diefstallen.[122] Precieze gegevens over het optreden uit eigen initiatief of ingevolge klachten of aangiften ontbreken vooralsnog. Abstractie gemaakt van de verkeersinbreuken, mag nochtans geredelijk worden aangenomen dat het grootste gedeelte van de vastgestelde misdaden en wanbedrijven ter kennis van de rijkswacht wordt gebracht via oproepen en dus via klacht of aangifte.

Deze veronderstelling wordt bevestigd door interne onderzoeken die in sommige rijkswachtdistrikten werden uitgevoerd. Daaruit is immers gebleken dat het beantwoorden van oproepen vanuit de bevolking nagenoeg de volledige actieve werktijd van de ploegen mobiele permanentie opslorpt. Wanneer men dan weet dat de actie van de territoriale rijkswacht naar buiten uit voor ongeveer

---

120. Zie supra nr. 50 en DE WILDE, L., 'Het sepotbeleid', *Panopticon*, 1982, 501-517, i.h.b. 514-515.
121. Zie DE WILDE, L., *l.c.*, 515.
122. Zie supra nr. 5 en noot (23). De aandacht dient gevestigd op het baanbrekend werk dat op het vlak van de criminele statistiek door de directie van de gerechtelijke operaties van de generale staf van de rijkswacht, onder impuls van luitenant-kolonel BRUGGEMAN, werd geleverd. Zie daaromtrent: BRUGGEMAN, W., 'Criminele statistiek – actuele toestand – mogelijke vernieuwingen', *Revue van de Rijkswacht*, 1982, afl. 87, 21-29; BRUGGEMAN, W. en BERCKMOES, H., 'Analyse van de geregistreerde diefstallen', *Revue van de Rijkswacht*, 1984, afl. 98, 6-12; BRUGGEMAN, W., 'Naar een vernieuwde preventieve aanpak', *l.c.*, en BRUGGEMAN, W., 'Criminele geografie', *Revue van de Rijkswacht*, 1985, afl. 99, 31-34.

70 % door het systeem mobiele permanentie wordt gedekt, dan is het overduidelijk dat er voor een zogenaamd pro-actief optreden bijzonder weinig tijd overblijft.

53 Het is ook leerrijk even de aard van de gedane oproepen te bekijken. Zij hadden betrekking op – en ik citeer in volgorde van belangrijkheid – verkeersongevallen, diefstallen, familiale geschillen en burentwisten, vechtpartijen, hulp aan de bevolking, vandalisme en nachtlawaai.

Voorwaar toch niet allemaal feiten die men als een aantasting van de fundamentele waarden van onze samenleving kan beschouwen! Mochten deze onderzoeksresultaten bevestigd worden door meer diepgaande studies, dan lijkt het mij duidelijk dat hier ergens een keuze moet worden gemaakt: op dezelfde manier blijven doorgaan of bepaalde zaken afstoten.

54 Wat meer is, de meeste interventies van de rijkswacht geven aanleiding tot het opstellen van processen-verbaal die aan de bevoegde parket-magistraat worden gezonden.

Nu blijkt dat van alle feiten die in 1980 ter kennis werden gebracht van de parketten van de rechtbanken van eerste aanleg er 69,3 % werden geseponeerd.[123]

Om welke redenen dat gebeurt, is niet altijd even duidelijk. Volgens de laatste volledige, beschikbare gegevens zou in 1978 in 14 % der gevallen geseponeerd zijn omdat het feit geen misdrijf uitmaakte, terwijl wat de overblijvende sepots betreft het in ± 69 % der gevallen om technische sepots ging en in ± 31 % der gevallen om een beleidssepot.[124] Men spreekt van technisch sepot wanneer geseponeerd wordt omdat een veroordeling toch niet haalbaar zou zijn en van beleidssepot wanneer geseponeerd wordt om opportuniteitsredenen.[125] Alhoewel recente precieze cijfers ontbreken, toch mag met zekerheid worden gesteld dat in een vrij groot aantal gevallen de door de rijkswacht opgestelde processen-verbaal tot weinig of niets dienen. Het hoeft geen betoog dat zulks frustrerend en demotiverend werkt.[126]

---

123. Zie BRUGGEMAN, W., 'Naar een vernieuwde preventieve aanpak', *l.c.*, tabel 4. De door hem geciteerde cijfers worden bevestigd door andere studies; zie o.a. DE WILDE, L., 'Beschouwingen over beleid in het strafproces', *Panopticon*, 1980, 5-31, i.h.b. 7, en 'Het sepotbeleid', *l.c.*, 502; LANGERWERF, E., en VAN LOON, F., 'De rechtbanken in de jaren zeventig: een explosie van zaken?', *R.W.*, 1984-85, 369-386, i.h.b. 377-378; VAN KERCKVOORDE, J., 'De rechtspleging in actie. Een geanoteerde selectie uit de N.I.S.-statistieken over de bedrijvigheid van de rechtbanken en hoven', *Panopticon*, 1983, 60-69, i.h.b. 64 en VERHEGGE, G.J.Y., 'Beschouwingen bij het beleid van het Openbaar Ministerie', *R.W.*, 1982-83, 1345-1369, i.h.b. 1349.
124. Zie VAN KERCKVOORDE, J., *l.c.*, 64-65.
125. Zie o.a. DE WILDE, L., 'Beschouwingen over beleid in het strafproces', *l.c.*, 7-8 en 'Het sepotbeleid', *l.c.*, 501-517; LANGERWERF, E., en VAN LOON, F., *l.c.*, 377; VAN KERCKVOORDE, J., *l.c.*, 64-65 en VERHEGGE, G.J.Y., *l.c.*, 1350-1355.
126. Zie o.a. DE NAUW, A., 'Enkele lessen trekken uit de strafprocessuele praktijk en kijken naar de toekomst', *l.c.*, 229 en VERHEGGE, G.J.Y., *l.c.*, 1353.
Met procureur-generaal VERHEGGE mag gehoopt worden dat de recent genomen wetgevende maatregelen de verwerkingscapaciteit van de parketten zullen verhogen en het aantal sepots om beleidsredenen zullen verminderen (Verslag over het rechtspreken tijdens het kalenderjaar 1983 in het ressort van het Hof van Beroep te Gent, *R.W.*, 1984-85, 1001-1010).

Men begrijpt dan ook onmiddellijk welke belangrijke rol de parketten zouden kunnen spelen.

Ik denk hier b.v. aan het uitvaardigen van eenvormige richtlijnen betreffende het al of niet opstellen van proces-verbaal in minder belangrijke aangelegenheden en het erkennen van een controleerbaar politieel sepotrecht [127], betreffende de taakverdeling tussen de verschillende beschikbare politiediensten, de zogenaamde bijzondere opsporingsdiensten inbegrepen, betreffende het eigen sepotbeleid, het uitbouwen van overlegstructuren enz...[128].

Een dergelijk, meer dynamisch opgevat beleid van het openbaar ministerie zou er zeker toe bijdragen dat de opsporingsdiensten meer tijd kunnen vrijmaken voor andere, meer prioritaire opdrachten. Hierbij denk ik o.a. aan de opheldering van bepaalde, gekende criminaliteitsvormen die, zoals bekend, bedenkelijk laag is.[129]

Vergeten we inderdaad niet dat de gerechtelijke politietaak meer omvat dan het opsporen en vaststellen van misdrijven. Het identificeren en, in voorkomend geval, het vatten van de daders maakt er het sluitstuk van uit. Hoe dat doel bereikt moet worden is één van de prangende problemen waarvoor de rijkswacht zich geplaatst ziet. Dat hiertoe organisatorische, structurele en methodologische wijzigingen zullen nodig zijn, lijkt mij echter nu al vast te staan. Wellicht kan dit onderwerp het voorwerp zijn van een volgende openingsles.

Slot

Tot zover enkele beschouwingen over de gerechtelijke politietaak van de rijkswacht die ik tijdens deze openingsles naar voren wou brengen. Zij hebben mij de gelegenheid geboden de aandacht te vestigen op enkele punten die naar mijn oordeel essentieel zijn voor de vorming van ons personeel en ik denk hier aan de draagkracht van hun bevoegdheden op gerechtelijk vlak en aan de wettigheid van het optreden. Zij hebben mij ook toegelaten bepaalde ideeën naar voren te brengen die, naar ik hoop, een basis kunnen vormen voor verdere discussie. Mocht ik daarin, al weze het slechts gedeeltelijk, geslaagd zijn, dan beschouw ik mijn opdracht als volbracht.

---

127. Dat dit politieel sepotrecht voor sommige magistraten aanvaardbaar is, blijkt uit DE WILDE, L., 'Beschouwingen over beleid in het strafproces', *l.c.*, 9.
128. Zie DE NAUW, A., *l.c.*, 229-230 en FIJNAUT, C., *l.c.*, 96-97.
129. Zie BRUGGEMAN, W., *l.c.*, tabellen 4 en 5.